

64. заседание

Събота 12 април 1924 година

(Открито отъ подпредседателя д-ръ Б. Вазовъ, въ 15 ч. 55 м.)

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: (Звъни) Понеже по списъка има нужното число присъстващи, отварямъ заседанието.

(Отъ заседанието сж отсъствували следнитъ народни представители: Алексиевъ Никола, Ангеловъ Йорданъ, Ангеловъ Станъ, Атанасовъ Никола, Баевъ Христо, Возвелиевъ Константинъ, Бошняковъ Димитъръ, Буровъ Атанасъ, Бъжковъ Петъръ, Василевъ Григоръ, Василевъ Славейко, Велиновъ Тончо, Влайковъ Тодоръ Г., Вълчевъ Ангелъ, Геровъ д-ръ Борисъ, Господиновъ Асенъ, Грозевъ Иванъ, Данаиловъ Георги, Дановъ Григоръ, Домузчиевъ Василь, Донсузовъ Михайлъ, Дончевъ Георги, Дяковъ д-ръ Цвѣтанъ, Ивановъ Папи, Йордановъ Сава, Кабакчиевъ Христо, Кашевъ Атанасъ, Кандушковъ Димитъръ, Караваневъ Иванъ, Киселовъ Христо, Костурковъ Стоянъ, Луичевъ Коста, Липчевъ Андрей, Мадовъ Константинъ, Георгиевъ, Максимовъ д-ръ Никола, Мариновъ Владиславъ, Минковъ Атанасъ, Мишайковъ Димитъръ, Найденовъ Петко, Нейчевъ Адамъ, Никифоровъ Стоянъ, п. Николовъ Маринъ, Парасковъ Василь, Петровичъ Петъръ Г., Петровъ Иванъ, Петровъ Койчо, Поповъ Христо, Пупешковъ Цвѣтанъ, Реджовъ Григоръ, Робевъ Йосифъ, Савовъ Николай, Санунджиевъ Никола, Славейковъ Христо, Славовъ Крумъ, Сребърниковъ Никола, Стефановъ Велико, Стефановъ Петъръ, Стойчевъ Пендо, Табаковъ Димитъръ, Тарашмановъ Никола, Терзиевъ Иванъ, Топаловъ Недѣлко, Хрелюпановъ Иванъ, Чакъровъ Стефанъ, Чернооковъ Георги, Черпандиевъ д-ръ Никола, Шивачевъ Георги и Яламовъ д-ръ Георги)

Съобщавамъ на г. г. народнитъ представители, че председателството е разрешило отпущъ на следнитъ г. г. народни представители по важни домашни причини:

На г. Христо Славковъ — 6 дни;
На г. Тодоръ Панайотовъ — 5 дни;
На г. Чочо Братановъ — 10 дни;
На г. д-ръ Кънчо Милановъ — 6 дни;
На г. Сава Йордановъ — 3 дни;
На г. Христо Славейковъ — 8 дни, по болестъ. Представилъ е медицинско свидетелство.
На г. Михо Марковъ — 8 дни;
На г. Георги Косовски — 9 дни;
На г. Парашкевъ Димитровъ — 6 дни.

Съобщавамъ, че сж постъпили следнитъ законопроекти: Отъ Министерството на вътрешнитъ работи и народното здраве — законопроектъ за разрешаване на Дунишката градска община да сключи вътрешенъ облигационенъ заемъ въ размѣръ 3.000.000 л.;

Отъ Министерството на правосъдието — законопроектъ за измѣнение на чл. 22 отъ закона за уреждане недвижната собственостъ въ новитъ земи.

Тия законопроекти ще се раздадатъ на г. г. народнитъ представители.

Пристапваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — второ четене законопроекта за отмѣнение закона за отчуждаване здания за държавна, окръжна и общинска нужда.

И. Ангеловъ (н. л.): Г. председателю! Азъ съмъ отправилъ едно питане за арестуването на Велико Савовъ, редакторъ на в. „Буря“.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Изпратено е на г. министра, но той още не го е получилъ.

Моля г. докладчика да докладва законопроекта.

Докладчикъ В. Георгиевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Комисията по правосъдието, като се занима съ законопроекта за отмѣнение закона за отчуждаване

здания за държавна, окръжна и общинска нужда, направи нѣкои измѣнения въ него, които азъ ще ви докладвамъ.

На първо мѣсто комисията се спрѣ върху една основна мисль — да се ликвидира колкото се може по-скоро съ послѣдствията на закона, въ смисль да се ликвидиратъ частъ по-скоро отношенията между собственицитъ и между учрежденията. И затова, като остави чл. 1 и първата алинея на чл. 2 безъ никакво измѣнение, изхвърли втората и третата алинеи на чл. 2 и прибави една нова втора алинея къмъ чл. 2 съ следното съдържание: (Чете) „Ако въ срокъ отъ шестъ месеци отъ влизане на закона въ сила заинтересованитъ собственици не повърнатъ това, което сж получили за отчуждения имотъ, губятъ право да се ползватъ отъ този законъ“. Това, г-да, направихме затуй, защото съ приемането на този законъ се създаватъ нови отношения между собственицитъ и учрежденията. Тия нови отношения влизатъ въ сила съ публикуването на закона. И ако ние не дадемъ нѣкакъвъ срокъ за пълна ликвидация, ще станемъ причина да започнатъ нескончаеми процеси за наемъ, за повреди и т. н. следъ влизането на закона въ сила. Затова решихме въ единъ срокъ отъ шестъ месеца да се ликвидира.

На второ мѣсто направихме едно друго измѣнение въ законопроекта, съ което искаме да туримъ край на всѣкакви съдебни спорове между частни лица и учреждения, защото знаехме, че следъ като законътъ влѣзе въ сила, ще се повдигнатъ на много мѣста въпроси: „Моето здание е развалено, поправено, преправено и пр.; искаме да ми се върне зданието така, както е взето“ и т. н., и затова ние приехме новъ чл. 3 съ следното съдържание: (Чете) „Отчужденитъ имоти се връщатъ на собственицитъ въ положението, въ което се намиратъ въ деня на публикуването на настоящия законъ: нито учрежденията иматъ право на искъ за направенитъ подобрения, нито собственицитъ — за сторенитъ имъ вреди и за наеми“. По този въпросъ, г-да, въ комисията се дискутира доста дълго, разгледахъ се всички възможности и евентуалности и се намѣри, че ще бжде отъ голѣма полза, особено за държавата и за държавнитъ учреждения, да не ги злопоставимъ, като ги оставимъ да отговарятъ за всички вреди, нанесени на отчужденитъ имоти. И затова решихме, че като повърщаме имотитъ на хората, тѣ иматъ всичкото основание да бждатъ доволни отъ това и не трѣбва да ги оставимъ да водятъ нескончаеми процеси съ държавата и общини за повредитъ, които имъ сж нанесени, или пъкъ евентуално за наемитъ: „Взеахъ ми имота, но пари не сж ми дали или наемъ не сж ми платили“ — искаме единъ пътъ завинаги да туримъ край на това. Вѣрно е, че законопроектътъ въ тая му форма не е напълно конституционенъ, но ние ликвидираме съ единъ съвършено неконституционенъ законъ и тази ликвидация не може да стане съ пълно удовлетворение на дветъ страни. Въ всѣки случай, трѣбва да се тури край на това неестествено положение.

Тѣзи сж измѣненията, които станяха.

Сега ще ви прочета законопроекта членъ по членъ. (Чете)

„ЗАКОНЪ

за отмѣнение закона за отчуждаване здания за държавна, окръжна и общинска нужда“.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Ще гласуваме. Като отъ васъ приематъ заглавието тѣй, както се прочете, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчик В. Георгиев (д. сг): (Чете чл. 1 — вж. приложение № 28, Т. I)
Комисията го прие без изменение.

Председателстваващ д-р Б. Вазов: Ще гласуваме. Които приемат чл. 1 така, както се прочете, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчик В. Георгиев (д. сг): Комисията прие чл. 2 в следната редакция: (Чете)

„Чл. 2. Всички отчуждавания, станали въз основа на същия закон, се обявяват за нищожни по право.

„Ако въ срок от 6 месеци от влизане на закона въ сила заинтересованите собственици не повърнат това, което са получили за отчуждения имот, губят право да се ползват от тоя закон“.

Ще направя едно разяснение. Подъ израза „това, което са получили“, се разбира, че ако са получили държавни облигации, тях ще върнат, ако са получили пари, пари ще върнат.

Председателстваващ д-р Б. Вазов: Има думата народният представител г. Венелин Ганев.

В. Ганев (д. сг): Аз бих помолил г. докладчик да обясни само един въпрос: не намира ли, че първата алинея се намира въ противоречие съ втората алинея, въ тази смисъл, че когато първата алинея на чл. 2 казва: „Всички отчуждавания, станали въз основа на същия закон, се обявяват за нищожни по право“, не може да се говори следъ това, че ония собственици, които не възврънат това, което са получили, губят право да се ползват отъ закона. Азъ мисля, че тукъ трѣбва да се направи една поправка, безъ да се измѣни същността на законодателната идея на закона, че ако въ срокъ отъ шестъ месеца собственицитѣ не възврънатъ онова, което са получили, направенитѣ отчуждения по силата на стария законъ оставатъ въ сила. Това трѣбва да се направи.

Р. Василев (д. сг): Считатъ се нищожни станалитѣ отчуждения по право само въ полза на стопанитѣ. Така бѣше решено въ комисията.

Докладчик В. Георгиев (д. сг): Да, знай, но отпосле се направиха нови измѣнения. — Сега, г-да, тази поправка, която предлага г. Венелин Ганев, би могла да стане. Въ комисията се занимахме доста съ този въпрос; за насъ бѣше важно съдържанието, същността. Но действително, така както предлага г. Ганев, е по-логично.

Министър Р. Маджаров: Все същото е.

Председателстваващ д-р Б. Вазов: Правите ли нѣ какво предложение, г. Ганев?

В. Ганев (д. сг): Азъ правя само туй предложение: втората алинея да се измѣни въ смисълъ: „Ако заинтересованитѣ собственици въ срокъ отъ шестъ месеца отъ влизането на закона въ сила не повърнатъ това, което са получили срещу отчуждения имотъ, отчуждението, станало въз основа на отмѣнения законъ, остава въ сила“.

Председателстваващ д-р Б. Вазов: Значи, г. Ганев, Вие предлагате да се заличатъ думитѣ „губятъ право да се ползватъ отъ тоя законъ“? Така ли е?

В. Ганев (д. сг): Да. Редакцията на цѣлата втора алинея трѣбва така да бѣде промѣнена.

Председателстваващ д-р Б. Вазов: Моля, напишете предложението си.

П. Стайнов (д. сг): (Казва нѣщо)

В. Ганев (д. сг): Понеже г. Стайновъ ме апострофира, за обяснение ще кажа, че тѣй, както е стилизирана втората алинея, ще излѣзе, че има изключение отъ общото правило въ първата алинея на чл. 2, споредъ което изобщо цѣлиятъ законъ се отмѣнява.

Председателстваващ д-р Б. Вазов: Г. Ганев! Напишете предложението си.

Докладчик В. Георгиев (д. сг): Ние въ комисията сѣтахме, че съ втората алинея туряме едно условие, за

да бждатъ нищожни по право станалитѣ отчуждения, и това условие е да се върне туй, което е получено, и ако не се върне, тогава имотитѣ оставатъ отчуждени.

Председателстваващ д-р Б. Вазов: Има думата г. министърътъ на правосъдието.

Министър Р. Маджаров: Г-да! Азъ мисля, че едно и сѣщо е това, което предлага г. Ганев, и това, което е въ законопроекта. Същността е една. „Губятъ право да се ползватъ отъ закона“ или „законътъ остава въ сила“ — то е едно и сѣщо. Това са различни форми само. Азъ моля народното представителство да гласува компромисната втора алинея къмъ чл. 2 тѣй, както е предложена отъ комисията. Защото въ България има само единъ случай, където е платено отъ държавата — то е на единъ троянски свещеникъ. Никѣде другаде въ България нѣма платена сума.

Председателстваващ д-р Б. Вазов: Ще гласуваме. Които приематъ чл. 2 тѣй, както се докладва, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчик В. Георгиев (д. сг): Комисията прие новъ чл. 3 съ следното съдържание: (Чете):

„Чл. 3. Отчужденитѣ имоти се връщатъ на собственицитѣ въ положението, въ което се намиратъ въ деня на публикуването на настоящия законъ; нито учрежденията иматъ право на искъ за направенитѣ подобрения, нито собственицитѣ — за сторенитѣ имъ вреди и за наеми“.

Подобрения почти не са правени, г-да.

Председателстваващ д-р Б. Вазов: Има думата народният представител г. Цочо Братанов.

Ц. Братанов (д. сг): Г. г. народни представители! Има общини въ България — макаръ и да са малко такива случаи — които са направили голѣми подобрения въ отчужденитѣ за тѣхъ помѣщения. Въ с. Лѣтница, Ловчанско, е отчуждено едно старо здание на Мончо Атовъ. Общината е ремонтирала това старо здание основно. Край туй здание е приготвенъ материалъ за постройка на мирово сѣдилище. Направени са пристройки, измѣненъ е видътъ на цѣлата постройка, направени са голѣми подобрения. За всичко туй общината е направила много и много разходи. Какво е виновна общината за това, че едно правителство е създавало известни законоположения, по силата на които я кара да отива да заплава и да прави всевъзможни разходи, а следъ това дохожда друго правителство, което ги отмѣнява? Азъ сѣтамъ, че колкото и малко да са тѣзи случаи, дългъ ни се налага да не поставяме такива общини въ положението да не могатъ да съществуватъ. Защото, представете си, какво ще бѣде въ Лѣтница, където общината е изразходвала съ стотици хиляди лева за това здание, ако вие го повърнете на Мончо Атовъ, единъ човѣкъ, който нѣма нужда отъ това здание, единъ човѣкъ, за който съ право може да се каже, че би трѣбвало да му се отчужди това здание? Ако на този човѣкъ вие повърнете този имотъ и оставите общината да баталиса, съ това нѣма да направите много добро.

Ето защо, азъ бихъ молилъ г. министра на правосъдието да се съгласи за такива случаи да се направи едно изключение, или пъкъ да се намери съответна редакция, за да се даде възможност на общината да си вземе назадъ паритѣ, средствата, които е изразходвала. Заради това правя предложението къмъ чл. 3 да се прибави следното: „тамъ, където общината е направила подобрения, стойността на подобренията да бѣде заплатена по оценка на комисия отъ вещи лица, назначена отъ мировия сѣдия“.

И. Тодоров (д. сг): Само за общинитѣ ли?

Докладчик В. Георгиев (д. сг): Редакцията на този членъ бѣше предложена отъ г. Крумъ Славовъ.

Председателстваващ д-р Б. Вазов: Има думата народният представител г. Точо Думановъ.

Т. Думанов (д. сг): По въпроса, повдигнатъ отъ г. Братанова, считамъ за нужно, като членъ отъ комисията, да дамъ следнитѣ обяснения. Най-напредъ трѣбва да забележа, че комисията единодушно възприе принципа, прокаранъ въ чл. 3 на законопроекта, който особено се под-

държане от г. Крумъ Славовъ, изходящъ отъ парламентарната група на социалдемократитѣ.

Х. Баралиевъ (с. д): Това нищо не значи.

Т. Думановъ (д. ср): Случаитѣ, за които говори г. Братановъ — че може нѣкъде да има направени голѣми поправки отъ общинитѣ, окръжните или държавата — бѣха предметъ на разглеждане отъ комисията. Предъ видъ, обаче, на обстоятелството, че учрежденията, въ полза на които сѫ направени отчужденията, следъ влизането на този отмѣнителенъ законъ въ сила, иматъ право да задържатъ тѣзи здания подъ наемъ, и то подъ единъ много нискоженъ наемъ, комисията смѣта, че всички разходи, които сѫ направени за по-крупни поправки и подобрения, ще могатъ да бѣдатъ използвани отъ сѣшитѣ учреждения и въ сѣщностъ въ края на крайщата тѣ нѣма да претърпятъ никакви загуби.

Ето защо, азъ моля Народното събрание да приеме члена тѣй, както е, защото, ако възприемемъ предложението на г. Братановъ за такива единични случаи, ние ще отворимъ вратата на безчислено много процеси за разни поправки, повреждания, подобрения и т. н.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ В. Георгиевъ (д. ср): Г-да! Ако ние се спрѣхмѣ на тази редакция, то е затова, защото, ако дадемъ право на държавата или на разнитѣ учреждения да искатъ да имъ се заплатятъ сторенитѣ поправки, ние трѣбва да дадемъ право и на собственицитѣ да искатъ стойността на повредитѣ.

Д. Нейковъ (с. д): Тѣ си взематъ сградитѣ.

Докладчикъ В. Георгиевъ (д. ср): Какъ може да бѣде иначе? Ако направимъ туй, знаете ли въ такъвъ случай докъде ще стигнемъ и какви задължения ще създадемъ на държавата? Може да има два-три такива случая, дето учрежденията, които сѫ правили поправки, ще пострадатъ, но споредъ сведенията, събрани отъ Министерството, поправки отъ държавата не сѫ правени. Може би общинитѣ да сѫ правили тукъ-таме поправки, но тѣ сѫ много дребни въ сравнение съ повредитѣ, които сѫ направени. Има сведения, че на много мѣста сѫ държани бици въ отчужденитѣ сгради и сѫ ги повредили. И ако дадемъ право на учрежденията да искатъ да имъ се платятъ разходитѣ, които сѫ направили за поправкитѣ, ще трѣбва да дадемъ право и на собственицитѣ да искатъ да имъ се платятъ повредитѣ.

Х. Баралиевъ (с. д): Ние смѣтаме, че собственицитѣ се облагодетелствуватъ, като имъ се повръщатъ зданията.

Докладчикъ В. Георгиевъ (д. ср): Не се облагодетелствуватъ, но се връщатъ тѣхнитѣ имоти. Не имъ се даватъ държавни или други имоти, даватъ имъ се тѣхнитѣ имоти. За облагодетелствуване и дума не може да става. Въ всѣки случай, азъ смѣтамъ, че ако ние законодателствуваме така — по отношение на едната страна да се прилага единъ принципъ, а по отношение на другата страна другъ — не е хубаво. И затуй се спрѣхмѣ върху този начинъ на ликвидирание, който е, споредъ насъ, начинъ законенъ и най-сетне човѣшки начинъ на ликвидирание, който въ всѣки случай е въ грамадна полза за учрежденията и въ грамадна вреда за собственицитѣ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Ангеловъ.

И. Ангеловъ (н. л): Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че този членъ, както е създаденъ отъ комисията, е изчерпателенъ. Комисията съ този членъ окончателно разрешава голѣмитѣ спорове, които впоследствие биха могли да се повдигнатъ по поводъ отмѣняването на закона за отчуждаването на здания. Сега г. Братановъ повдигна въпросъ за единъ конкретенъ случай, какъвто е този въ с. Лѣтница. Но, г. г. народни представители, по силата на кой законъ вие ще принудите този човѣкъ да плаща, когато безъ негово съгласие вие извършвате тѣзи подобрения? Тѣзи подобрения вие сте ги извършили по силата на единъ законъ. Вие не сте взели неговото съгласие, и той не го е далъ. Ако това не бѣха единъ или два случая, а бѣше система въ цѣлата страна, тогава, без-

спорно, законодателството въ туй отношение трѣбваше да се занимае съ този въпросъ, но тѣзи случаи сѫ единични. Има много други случаи, дето зданията, които е вземала държавата сѫ повредени или дори направени абсолютно негодни за жилища. Въ такъвъ случай по силата на кой законъ вие отнемате правото на собственицитѣ имъ да искатъ обезщетение?

Азъ смѣтамъ, че комисията е погледнала справедливо въ на едната, и на другата страна, че членътъ, който е представилъ комисията, е изчерпателенъ и яже не трѣбва да се отклоняваме отъ него, защото, ако се отклонимъ, ще дадемъ възможностъ да се повдигнатъ редица процеси, които повечето ще бѣдатъ, безспорно, въ пакостъ на държавата, отколкото на частнитѣ лица. Ето защо, азъ моля да се приеме членътъ тѣй, както е представенъ, защото съ него се изчерпватъ окончателно всички спорове, които впоследствие биха могли да бѣдатъ повдигнати.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Христо Баралиевъ.

Х. Баралиевъ (с. д): Г. г. народни представители! Предложението, което се направи отъ г. Братановъ, е много умѣтно и справедливо. У насъ съществуваше единъ законъ, по силата на който се посегна на частни здания и се създадохъ едни юридически отношения между държавата и частни лица. По силата на сѣщия законъ се даде право на трети институти, на трети учреждения — общинскитѣ и окръжни съвети — които сѫ институти самостоятелни и независими отъ държавата, които иматъ свои самостоятелни имоти, свои собствени финансии, и тѣ да могатъ да използватъ известни отчуждения. Е добре, съ настоящия законопроектъ вие искате да реставрирате старото положение, защото смѣтате, че интереситѣ на частнитѣ лица-собственици сѫ нахърпени. Но съ какво право вие изоставяте интереситѣ на общинскитѣ и окръжнитѣ съвети, на тѣзи трети лица, които нѣматъ никакъвъ дълъ въ това измѣнчиво законодателство на държавата? Азъ смѣтамъ, че е резонно и справедливо на общинскитѣ и окръжнитѣ съвети, които сѫ изразходвали суми не за дребни поправки, както каза г. докладчикътъ — че сѫ направили разходи, за да държатъ въ зданията разплодници — но за сѣществени поправки, които измѣняватъ вида на постройката, като сѫ изразходвали десетки и стотици хиляди лева, които даже въ нѣкои случаи надминаватъ и самата стойностъ на първоначалната постройка, да имъ се даде право да изискатъ отъ собственицитѣ възвръщането на изразходванитѣ суми. Има случаи, дето първоначалната постройка е струвала 50 хиляди лева, а за нейното измѣнение и приспособяване сѫ изразходвани 80 или 100 хиляди лева. Съ какво право ще оставите частнитѣ лица незаконно да забогатѣятъ за смѣтка на обвината или окръга? Тѣзи случаи могатъ да бѣдатъ малко, както каза г. докладчикътъ — може да сѫ 10—15, макаръ че нѣмаме за тѣхъ точни сведения — но справедливостта налага да направимъ едно допълнение въ смисълъ, че онѣзи общински и окръжни съвети, които сѫ измѣнили вида на отчуждената постройка или сѫ изразходвали за поправки, за подобрение на сградата повече, отколкото е нейната стойностъ или по-голѣми суми, да иматъ право да искатъ да имъ се заплатятъ отъ стопанитѣ тѣзи изхарчени пари. Ако не могатъ доброволно да се съгласятъ помежду си, тогава да се назначи комисионъ отъ вещи лица, която да направи оценка.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Каранджуловъ.

И. Каранджуловъ (д. ср): Г. г. народни представители! Нѣмахъ намѣрение да вземамъ думата, но понеже станаха прения, нека ми бѣде позволено да кажа — този възгледъ азъ изразихъ още и въ комисията — че когато се отмѣнява единъ законъ, нищо друго не трѣбва да се казва, освенъ, че той се отмѣнява. Последствията отъ това измѣнение сѫ предвидени въ законитѣ. Но каза се: за да предотвратимъ да нѣма много процеси, трѣбва да наредимъ работата така, че който е взелъ — взелъ, който е далъ — далъ, т. е. да не се дѣри никаква смѣтка. Азъ мисля, че тукъ ние не правимъ благодеяние, за да можемъ да кажемъ: е, нека сѫ благодарни хората като имъ се връщатъ зданията, нека се задоволятъ съ това; ние просто унищожаваме единъ неконституционенъ законъ. Какви ще бѣдатъ последствията отъ това? Тѣ сѫ предвидени въ законитѣ. Но какъ ще можемъ да уравнилимъ разнитѣ случаи? Какъ ще можемъ да уравнилимъ положението

на този, на когото къщата е поправена и подобрена съгласно положението на она, който не е получил никакъв наем и къщата на който не е поправена и подобрена? Какъ може единият да се замъни съ друг, когато А няма никаква обща смѣтка съ Б? Единият, въ полза на когото къщата е подобрена, казва се, ще трѣбва да плати подобренето, а онѣ, чиито къща е била държана отъ държавата или общината и не му е платенъ никакъвъ наемъ, той не трѣбвало да получи такъвъ. Отъ де нахъже единиятъ съ другиятъ да се уравнисяватъ, да се компенсиратъ? Азъ мисля, че тукъ никакъвъ срокъ не трѣбва да се дава. Какво ще каже това: отъ една страна унищожаване закона, а пъкъ отъ друга даваме му сила за шестъ месеца? Всички тѣзи послѣдствия сж предвидени отъ законитѣ. Затова чисто и просто трѣбва да се отмѣни законътъ и станалитѣ отчуждени по този законъ да се считатъ за нищожни.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Правите ли нѣкакво предложение, г. Каранджукъвъ?

И. Каранджукъвъ (д. сг): Не.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представител г. Панайотъ Деневъ.

П. Деневъ (д. сг): Г. г. народни представители! Въпросътъ, който се подига отъ г. Братановъ, на първо време може да шокира. Прави впечатление, че известни лица ще получатъ обратно имотъ, който е подобренъ. За ония имоти, които сж развалени, които сж пострадали презъ време на отчуждението, ние въпросъ не правимъ. Г. Братановъ изтъква единъ типиченъ примѣръ, именно, че въ с. Лѣтница една никаква сграда е била така основно поправена, такъвъ голѣмъ ремонтъ е претърпѣла, че днесъ стойността ѝ е стократно по-голѣма отъ първоначалната. Отъ това нищо и никакъво здание е била направена сграда за общинското управление. И той пита: съ какво право бившиятъ собственикъ трѣбва да получи имота си въ този подобренъ видъ, което съ нищо не е заслужилъ, и защо общината да пострада? Ето единъ въпросъ, г-да, който трѣбва да спре напето внимание. Още когато започна да се прилага законътъ за отчуждаване на здания, отвсѣкѣде се посочи една крайна недобросъвестностъ въ прилагането му — независимо отъ това, какъвъ е законътъ, добъръ или лошъ — недобросъвестностъ, състояща се въ това, че фактически се отчуждаваха здания въ цените въ градоветъ, а не се отчуждаваха здания за държавна, окръжна и общинска нужда. Въ мотивитѣ на законопроекта бѣха предвидени голѣмитѣ нужди на държавата да помѣсти своитѣ учреждения въ сгодни и удобни помѣщения, отговарящи за целитѣ на учрежденията. И поради нѣмането възможностъ на държавата да построи такива здания, даде ѝ се възможностъ съ този законъ да се снабди съ такива здания. И тамъ, дето имаше добросъвестни общински съвети, добросъвестни окръжни съвети и добросъвестни шефове на учреждения, тѣ посочиха здания, които действително сж годни за целта, за която се отчуждаватъ. Ако нѣкъде нѣкоя община е направила изключение, ако нѣкъде сж били отчуждени здания абсолютно негодни за целта, за която отчуждението е било реализирано и общината е похарчила голѣми суми за поправка...

Х. Баралиевъ (с. д): Има разширени здания.

П. Деневъ (д. сг): Азъ искамъ да отговоря само на единъ въпросъ: защо въ селото Лѣтница ще пострада общината? Ще пострада и ще понесе послѣдствията отъ своето неблагоприятно прилагане на закона за отчуждаване на здания. Това е отговорътъ. Азъ не искамъ да кажа, че ние трѣбва да насърчаваме въобще забогатяването на частни лица по поводъ отмѣнение закона за отчуждаване на частни здания — не бива въ никой случай да поощряваме това. Ако това бѣше една масова констатация, ако на повече мѣста бѣха станали подобрения на здания, които не сж били годни, когато сж били отчуждавани, въ такъвъ случай, понеже общинскитѣ и окръжнитѣ съвети сж отчуждавали здания, като просто сж изпълнявали единъ законъ, тогава можемъ да се замислимъ за тѣхното компенсиране. Но тогава по необходимостъ нѣкъде да си поставимъ и въпроса: какво да се направи съ ония частни лица, чиито здания сж били отчуждени и повредени презъ времето, когато сж били използвани отъ държавата, общината или окръга? Сега трѣбва да

върваме на докладчика, че отъ даннитѣ, съ които се разполага, констатира се, че нито подобренията, които сж направени, сж масови, нито пъкъ повредитѣ, които сж нанесени, сж били толкова болезнени, за да има нужда да се компенсиратъ било общини, окръзи или държава, било пъкъ частни лица. Въз основа на всичко това азъ смѣтамъ, че има една логика, тѣй да кажа, въ това, което комисията е усвоила, и нека го възприемемъ. А отдѣлни общини, които може би ще пострадатъ, ще понесатъ послѣдствията на своето неблагоприятно положение.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата г. министърътъ на правосъдието.

Министъръ Р. Маджаровъ: Азъ настоявамъ да бѣде приетъ членътъ тѣй, както е предложенъ отъ комисията. Зданията, въ които има поправки, надали сж повече отъ две-три; може би между тѣхъ да попада случаятъ въ с. Лѣтница. Но трѣбва да имате въ съображение и това, което каза г. Деневъ, че по-голѣма частъ отъ отчужденитѣ здания — почти всички — сж взети преди да бѣдатъ изпълнени законнитѣ формалности, преди да бѣдатъ платени имотитѣ. Всяка община, както и държавата, сж просто заграбвали и правятъ поправки. Тѣй че поправките сж станали по вина на самитѣ общини. Ако речемъ да искаме да се плащатъ поправките, ние ще трѣбва да речемъ да се плащатъ и повредитѣ. Въ такъвъ случай срещу нѣколко здания, въ които сж направени поправки, ние трѣбва да платимъ разносикитѣ за всички здания, въ които има повреди. Плюсъ това, казахъ ви и отдева, че само единъ собственикъ си е получилъ паритѣ. За повечето отъ половината не, ами почти за всички здания, които сж били отчуждени за учреждения, и до днесъ не е платенъ никакъвъ наемъ. Въ такъвъ случай ние трѣбва да платимъ и наема, защото въ единъ законъ трѣбва да има система. Ако допуснемъ едното, ще трѣбва да допуснемъ и обратното. Комисията реши, както каза г. Иванъ Ангеловъ, много правилно въпроса, за да се тури край на всички тѣзи пропеси. Безспорно, едни ще загубятъ, а други може да спечелятъ. Тия, обаче, които ще спечелятъ, сж нѣколко души срещу хиляди други, които губятъ.

Моля, прочее, да бѣде приетъ членътъ така, както е гласуванъ отъ комисията.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представител г. д-ръ Петъръ Джидровъ.

Д-ръ П. Джидровъ (с. д): Едно малко освѣтление, г-да. Принципътъ, усвоенъ въ този текстъ, който се прочете, е ясенъ. Прави се една компенсация за евентуалнитѣ претенции отъ дветѣ страни. Сега моятъ другаръ Почо Братановъ повдига единъ въпросъ: ако подобренията сж отъ такова естество, че сж измѣнили вида на постройката — поради върата на учреждениято, че законътъ ще бѣде въ сила, то е поправило зданието така, че е измѣнило вида на старата отчуждена постройка и тя струва повече, отколкото е струвала при отчуждаването — не се ли налага въ такъвъ случай да се плати, тѣй като нѣмате едно общоповено подобрене за поддържане на имота, а имате единъ свършено новъ видъ имотъ? И понеже сега въпросътъ се открива, азъ моля г. министра на правосъдието да се заинтересува отъ тия случаи, да се заинтересува въобще отъ подобни случаи, и ако наистина има данни, отъ които се вижда, че такива постройки сж много и ще се нанесе щета на общини и окръзи, при третото четене да се даде съгласието.

Министъръ Р. Маджаровъ: Съгласенъ съмъ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Братановъ! Правите ли нѣкакво предложение?

Ц. Братановъ (с. д): При третото четене ще го направя.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Които г. г. народни представители приематъ чл. 3 тѣй, както се прочете, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Има думата г. министърътъ на правосъдието.

Министъръ Р. Маджаровъ: Г. г. народни представители! Понеже по закона, който отмѣняваме, сж били издадени облигации и тѣзи облигации сж били депозирани въ Българската народна банка и непредадени на лицата, отъ които сж били отчуждени зданията — макаръ да не

му е тукъ мѣстото, но за да не приготвяме специаленъ законъ — г. министърътъ на финансите ме моли и азъ моля народното представителство да се съгласи да се ликвидира и съ тази работа около закона за отчуждаване здания, затова моля да се съгласите да приемете единъ новъ членъ — чл. 4 — който да има следната редакция: (Чете) „Чл. 4. Внесенитъ на приходъ въ държавното съкровище суми, като постъпления отъ 6½% народенъ заемъ отъ 1921 г. срещу даденитъ облигации отъ сѣция заемъ за изплащане стойността на отчужденитъ здания за държавна, окръжна и общинска нужда, да се изтеглятъ съ платежни заповѣди, издадени по кредита, предвиденъ въ § 1 на извънредния бюджетъ за 1922/1923 г. и внесатъ на възстановление кредита по съответнитъ платежни заповѣди“. Това го искаме, за да може Министерството на финансите да получи обратно сумитъ, които сѣ депозирани въ Народната банка. То е все около приложението на закона и азъ моля народното представителство да се съгласи да го приеме.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. г. народни представители! Както чухте, г. министърътъ на правосъдието предлага да се прибави чл. 4 въ смисълъ: . . .

Обажда въ: Чухме го, чухме го!

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: . . . (Чете) „Чл. 4. Внесенитъ на приходъ въ държавното съкровище суми, като постъпление отъ 6½% народенъ заемъ отъ 1921 г. срещу даденитъ облигации отъ сѣция заемъ за изплащане стойността на отчужденитъ здания за държавна, окръжна и общинска нужда, да се изтеглятъ съ платежни заповѣди, издадени по кредита, предвиденъ въ § 1 на извънредния бюджетъ за 1922/1923 г. и внесатъ на възстановление кредита по съответнитъ платежни заповѣди“. Които отъ васъ приематъ предложението новъ чл. 4, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ втората точка отъ дневния редъ — второ четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за амнистията отъ 10 януарий 1924 г.

Понеже докладътъ не е готовъ, ще пристѣпимъ къмъ третата точка отъ дневния редъ — проверка на избори.

Моля докладчика г. Симеоновъ да докладва.

Докладчикъ И. Симеоновъ (д. сг): Г. г. народни представители! Ще докладвамъ избора въ Търновската избирателна околия. Тамъ сѣ се състезавали: листата на Българския народенъ земеделски съюзъ съ оранжева бюлетина, листата на Националъ-либералната партия съ зелена бюлетина, листата на Народно-републиканската партия съ злато-жълта бюлетина и листата на Радикал-демократическата партия съ кремова бюлетина. Отъ подаденитъ контестации по този изборъ личи, ясно се вижда, че въ листата на Народно-републиканската партия сѣ кандидатирали двама земеделци и единъ комунистъ, безъ да взематъ разрешение отъ централното бюро на Републиканската партия да се ползватъ отъ нейния цвѣтъ.

Комисията следъ дълго дебатиране намѣри, че листата, тъй поставена предъ мировия съдия, е неправилно поставена, че тия трима кандидати отъ две различни партии сѣ вземали единъ цвѣтъ безъ разрешение, че тѣ сѣ използвали името на Републиканската партия, за да взематъ 11 хиляди и нѣколко стотинъ гласове.

В. Мочуровъ (з): Отъ кого трѣбва да вземемъ разрешение?

Докладчикъ И. Симеоновъ (д. сг): Азъ те моля, г. републиканецъ, макаръ че си дружбащъ, да мълчишъ, когато азъ говоря. (Смѣхъ) Ти си кандидатиранъ въ републиканската листа, а тукъ ми говоришъ като членъ на Земеделския съюзъ, и само затуй те бихъ касиралъ. (Смѣхъ)

И. Ангеловъ (л): И вне сте избрани съ друга листа.

Докладчикъ И. Симеоновъ (д. сг): Азъ съмъ кандидатиранъ въ листата на Радикал-демократическата партия. (Смѣхъ) Сгрѣшили сте адреса, г. Ангеловъ. Азъ и до сега не можахъ да разбера отъ „Народно единство“ ли си избранъ, или отъ националъ-либералитѣ?

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Говорете по избора, г. Симеоновъ.

Докладчикъ И. Симеоновъ (д. сг): Безъ закачки, г. да. Азъ зная, че г. Иванъ Ангеловъ не би искалъ да се касира този изборъ, защото ще дойде тукъ неговия „приятель“ г. Боянъ Смиловъ.

И. Ангеловъ (л): Ще чуете моята дума по този въпросъ. Не е въпроса дали ще дойде Боянъ Смиловъ или не; въпросътъ е принципиаленъ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля, г. Ангеловъ, не пресичайте. Ще имате думата.

Докладчикъ И. Симеоновъ (д. сг): Г. Ангеловъ! Азъ не съмъ докладчикъ по този изборъ — г. докладчикътъ е неразположенъ — азъ излагамъ мотивитъ на комисията. Мотиви сѣ съвсемъ други, макаръ че и азъ съмъ за касирането. Азъ дадохъ други мотиви: азъ съмъ, че Републиканска партия въ България нѣма и че тѣзи трима кандидати сѣ взели несъществуващъ цвѣтъ.

И. Ангеловъ (л): Какъ да нѣма?

Докладчикъ И. Симеоновъ (д. сг): Нѣма, защото Кръстю Стаичевъ е членъ на Националъ-либералната партия — той бѣше водителъ на Републиканската партия. Кой е господаръ на цвѣта не зная, но мотиви съображения бѣха тѣзи. Защо ще отиваме да се наддумваме.

Г. г. народни представители! Има телеграми, които ще бѣдатъ четени при разискването, при дебатирането на избора — но не сега, защото той не може да бѣде разискванъ въ това заседание, понеже комисията е вземала решение да ходатайствува предъ васъ да бѣде касиранъ този изборъ — ще чуете телеграмитъ на секретаря, несъществуващъ ще кажа азъ, на Републиканската партия, който казва: ние не сме дали съгласието си да ни се вземе цвѣта, и ние нѣмаме човѣкъ отъ нашата партия поставенъ въ тази листа; тѣзи хора — тъй си поне той изразяваше — виждайки, че комунистѣтъ сѣ сгрѣзшили на 22 септември и народътъ бѣга отъ тѣхъ, че дружбащитъ, извършили чудесии въ миналото, не смѣятъ да си взематъ цвѣта; но за да могатъ да използватъ нѣщо ново, за да повлѣкатъ народа — както сѣ го и повлѣкли — избрали и вземали нѣщо ново — републиканското

И. Ангеловъ (л): (Възразява нѣщо)

Докладчикъ И. Симеоновъ (д. сг): Г. Ангеловъ! Азъ излагамъ мотивитъ на комисията: понеже тѣ сѣ злоупотребили съ единъ цвѣтъ, върху който сѣ нѣмали право, комисията намѣри, че тѣ сѣ нарушили съответния членъ на избирателния законъ. По всички тѣзи съображения — нѣмайки позволение да взематъ този цвѣтъ и понеже сѣ чуждо име, сѣ чужда фирма сѣ излѣзли — комисията смѣта, че има нарушение на избирателния законъ, че кандидатурата на тѣзи приятели е поставена неправилно, че тѣ сѣ злоупотребили съ една партия, на която не сѣ членове и ходатайствува предъ васъ, г. г. народни представители, гласовѣтъ подадени за листата на Народно-републиканската партия да бѣдатъ смѣтнати за недействителни, дѣлото да бѣде повърнато въ Търновския окръженъ съдъ и останалитъ действителни гласове да бѣдатъ наново разпредѣлени.

Нѣкой отъ комунистѣтѣ: По братски!

Докладчикъ И. Симеоновъ (д. сг): Не и по комунистически. — Да бѣдатъ разпредѣлени между партиитѣ — изключая, разбира се, Републиканската — които сѣ взели участие, които сѣ състезавали въ последнитъ законодателни избори. Понеже решението на комисията е да се касира изборътъ или да се смѣтне тази листа за недействителна, дебатирането, споредъ правилника, по този въпросъ трѣбва да стане въ едно отъ следующитъ заседания.

Д. Кьорчевъ (н. л): Какъ реши комисията да праща дѣлото въ Търново?

И. Ангеловъ (н. л): Вашето лично мнение като председател на комисията какво е, г. Симеоновъ?

Докладчикъ И. Симеоновъ (д. сг): Г. Кьорчевъ! Провъзгласяването на кандидатитѣ, споредъ избирателния законъ, става отъ съответния окръженъ съдъ. Ние не

можемъ да провъзгласяваме кандидати; ние можемъ да упишяваме листи, но да провъзгласяваме депутати, това не е въ нашата компетентност по избирателния законъ. Миситъ лични съображения, г. Ангеловъ, за да искамъ да се касира изборътъ, бѣха: Републиканската партия е основана преди 15 години отъ Вичевъ, отъ Кръстю Станчевъ, ...

Нѣкой отъ сговориститѣ: Отъ Христо Стояновъ.

Докладчикъ И. Симеоновъ (д. сг): ... отъ Христо Стояновъ и други. Споредъ избирателния законъ, господарь на единъ цвѣтъ е централното бюро на партията. Централно бюро на Републиканска партия въ България нѣма. Кой тогава е господарь на листата? Единъ отъ г. г. земледѣлцитѣ ми казва следующето нѣщо. „Има шестъ души членове на републиканска партия въ Бѣла Черква — тѣ сж господарь“. Казахъ: тѣзи мамини синове не могатъ да бждатъ господари, тѣ не представляватъ нищо отъ себе си, защото не сме имъ чули досега гласа. И най-после, г-да, вие сами знаете, че отъ 10 години насамъ ние не сме чували за републиканска листа.

Нѣкой отъ комуниститѣ: Отъ 1908 г. съществува тази партия.

Докладчикъ И. Симеоновъ (д. сг): Преди 1908 г. съществувахе Стамболовистка партия; вмѣсто нея днесъ имаме „Народно единство“. Ето, съществувахе Демократическа партия; тя си пакъ съществува, ама една частъ отъ нея отиде та образува Демократически сговоръ и т. н. Партиитѣ се мѣнятъ, фирми се поставятъ, но тази фирма, републиканската, я нѣма, тя не съществува. И монтѣ съображения, като председател на комисията, бѣха тия: една несъществуваща партия не може да има цвѣтъ и г. г. дружбашитѣ и комуниститѣ сж вземали цвѣта на една несъществуваща партия.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: И получиха 11 хиляди гласа.

Докладчикъ И. Симеоновъ (д. сг): Г. г. народни представители! Ако въ Търновската избирателна околия се бѣше явила и друга листа съ златожълтъ цвѣтъ, питами азъ, кой щѣше да разреши спора, когато не съществува централно бюро на тая партия?

И. Ангеловъ (н. л): Който има повече гласове.

Докладчикъ И. Симеоновъ (д. сг): Не е истина. Трѣбва да се попита коя листа одобрява централното бюро на партията. Прочетете избирателния законъ.

И. Ангеловъ (н. л): Никой нѣма да Ви отговори. Ще Ви отговори законътъ. Която листа бжде регистрирана по-рано, тя ще бжде законна.

Докладчикъ И. Симеоновъ (д. сг): Г. Ангеловъ! Може би азъ се заблуждавамъ, но азъ изказвамъ едно мнение, мотивирамъ го и не мога да разбера, защо е тая тревога отъ Васъ, когато азъ изказвамъ спокойно това си мнение. Тия сж монтѣ мотиви, за да искамъ касирането на този изборъ. Може азъ да се заблуждавамъ, но вие можете да излѣзете тукъ и спокойно, тихо, другарски да ги оспорите, да ги съборите, да ги стѣпчете.

И. Ангеловъ (н. л): Отъ 15 години се борите въ Парламента и заедно съ насъ, знаете, какъ сме отстоявали това въ миналото. Сега ми е мжно, че можешъ да дадеши гласието си за касиране.

Докладчикъ И. Симеоновъ (д. сг): Азъ давамъ съгласието си затуй, защото смѣтамъ, че Републиканска партия въ България нѣма, че тя не съществува, и че не можете да ѝ вземете цвѣта по силата на закона. (Ржкопѣлскация отъ нѣкои сговористи)

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Съгласно чл. 32 отъ правилника за вътрешния редъ, разискванията по този въпросъ ще станатъ въ следующето заседание.

Ще се докладва дрѣновскиятъ изборъ.

Докладчикъ И. Симеоновъ (д. сг): Г. г. народни представители! Въ избора въ Дрѣновската околия сж станали нѣкои нарушения.

Г. Косовски (з): (Възразява нѣщо)

Докладчикъ И. Симеоновъ (д. сг): Г. Косовски! Понеже азъ съмъ пресинналъ, мислишъ, че като викашъ, азъ се тревожа. Далечъ да сте отъ тази мисль. Азъ ще изложа работата тѣй, както е, бждете спокойни.

Г. Косовски (з): Надѣвамъ се.

Докладчикъ И. Симеоновъ (д. сг): Азъ вѣрвамъ, че нѣма да ми се сърдите, макаръ че въ миналото, при дружбашитѣ, сте ми се много сърдили.

Г. г. народни представители! Въ Дрѣновската околия сж се състезавали две листи: тази на Широкосоциалистическата партия съ червенъ цвѣтъ, и тази на Земледѣлската — съ оранжевъ. Правителствената листа, т. е. широкосоциалистическата листа, е получила 3463 гласа, тая на земледѣлцитѣ е получила 2860 гласа и Национал-либералната партия — извинете, че я прескочихъ — 469 гласа. Въ две секции, въ Гостилковската и Косарковската, сж станали дребни инциденти, ще кажа азъ, нарушения на избирателния законъ, нарушения, ако искате, на позволеното, отъ нѣкой хора, за да имаме този резултатъ. Безъ съмнение, ако не бѣха се случили тѣзи работи, нѣмахе да имаме този резултатъ за правителствената листа. Това е неоспоримо. Но като вземемъ машинацитѣ на известни хора въ една секция — Гостилковската — ще дойдемъ до туй заключение, че единъ отъ членоветѣ на бюрото, членъ на Българския земледѣлски съюзъ, е извършилъ една фалшификация, като е унищожавалъ правителствениитѣ бюлетени, за което има съставенъ актъ, изпратенъ на прокурора при Търновския окръженъ съдъ и дѣлото е тамъ. Тамъ ясно личи, че сж били смѣнявани бюлетени отъ този членъ на бюрото. Но, г. г. народни представители, тѣй взети гласовѣтѣ, никой не стига до дѣлителя. Мандатитѣ трѣбваше да бждатъ наполовина, по равно, но какъ сж излѣзли двамата наши, азъ не знамъ. Извинявайте, то е грѣшка въ сумиране на гласовѣтѣ.

Удовлетворени ли сте, г. Косовски? Вие мислите, че като не сме дружбаша, нѣма да говоримъ истината! Вие не сте я монополизирали, слава Богу, и ние можемъ да говоримъ истината.

Х. Статевъ (н. л): Какви сж тия реверанси?

Докладчикъ И. Симеоновъ (д. сг): Да можемъ да влѣземъ въ Демократическия сговоръ! Обвиняватъ ни, че сме вече на нѣтъ!

Г. г. народни представители! Комисията по провѣрка на изборитѣ зачита 139-тѣ гласа отъ листата на Българския земледѣлски съюзъ въ Козаревската секция, които сж смѣтнати за недействителни. Но плюсъ тия гласове, пакъ Българскиятъ народенъ земледѣлски съюзъ не може да влѣзе въ дѣлителя, т. е. при тия гласове само листата на Широкосоциалистическата партия влиза въ дѣлителя и тя взема двата мандата.

Но има другъ единъ дефектъ, който измѣнява резултата. То е секцията въ Гостилковъ. Тамъ има недействителни 459 гласа. 195 гласа на Българския народенъ земледѣлски съюзъ и 154 гласа на широкитѣ социалисти сж смѣтнати за недействителни — ама отъ кого? Не отъ общинското избирателно бюро, но отъ околийското бюро. Тамъ е грѣшката. Околийското бюро има за задача само да сумира гласовѣтѣ, тѣй както му сж представени отъ селскитѣ избирателни секции, но то си е позволило да решава кои бюлетени сж действителни и кои не. Гостилковското секционо бюро е изпратило 195 гласа действителни за земледѣлцитѣ и 154 гласа за широкитѣ социалисти. Околийското бюро казва: „Вследствие на съставения актъ за унищожени шестъ бюлетени, ние, членоветѣ на околийското бюро въ гр. Дрѣново, смѣтаме, че всички тия гласове сж недействителни“. Азъ за пръвъ нѣтъ чувамъ околийско бюро да се занимава съ тия въпроси, кои сж действителни и кои недействителни гласове, защото за мене и за членоветѣ на комисията само мѣстното избирателно бюро и Народното събрание могатъ да смѣтатъ гласовѣтѣ за действителни или недействителни. Окржниятъ съдъ, като некомпетентенъ, не се занимава съ този въпросъ. Може ли окръжниятъ съдъ да смѣта кои гласове сж действителни и кои недействителни? Околийското бюро има за задача да сумира гласовѣтѣ и да каже: на тая партия толкозъ гласа, на она партия толкозъ гласа, и да ги представи въ съда. Съдътъ, възъ основа на тѣй сумирани гласове отъ околийскитѣ бюро, провъзгласява кандидатитѣ. Дали сж действителни или недействителни гласа.

сове, това вие ще кажете, ще го каже Народното събрание въ своя пленумъ.

Сега, имаме книгата отъ тази селска секция. И напийтъ застъпникъ подписалъ, че тамъ гласовѣтъ на земледѣлцитѣ и на правителството сж действителни. И при такъвъ резултатъ листата на земледѣлцитѣ взема втория мандатъ.

Но комисията смѣта, че понеже има актъ, че въ Гостилковската секция сж извършени нарушения отъ бюрото и че тамъ сж ставали фалшификации, че сж уловени нѣколко фалшифицирани гласове, че разликата е само съ седемъ гласа — едно малко число гласове — за да се вземе мандатъ, комисията, казвамъ, въ своето болшинство сметна, че изборътъ въ Гостилковската секция е опороченъ и че следва да се касира, за да се види волята на избирателитѣ отъ Гостилковската секция на коя страна ще отиде. Резултатътъ, безъ съмнение, ще даде или двата мандата на правителството или ще даде единия мандатъ на Българския земледѣлски съюзъ.

Комисията, при такава една фалшификация, при такова едно констатирано въ следственото дознание престъпление, ходатайствува предъ Народното събрание да се касира изборътъ въ Гостилковската секция и да се произведе той наново, следъ което дѣлото съ полученитѣ гласове да се изпрати на Търновския окръженъ съдъ за провъзгласяване на кандидатитѣ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Комисията предлага касиране на избора въ една секция. Съгласно чл. 32 отъ правилника, разискванията по този изборъ ще станатъ въ следующето заседание.

Следва изборътъ въ Русенската градека избирателна околия. Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ С. Бояджиевъ (д.сг): Г. г. народни представители! Въ Русенската градека избирателна околия сж състезавали три листи. Листата на Радикалдемократическата партия съ кремавъ цвѣтъ е получила 5.182 гласа, листата на Българската комунистическа партия е получила 2.320 гласа и листата на Националибералната партия е получила 733 гласа. Дветѣ последни листи — на Националибералната партия и на Българската комунистическа партия — попадатъ подъ дѣлителя. Мандатитѣ се взематъ отъ листата на Радикалдемократическата партия и сж провъзгласени за избрани: г. г. Петъръ Бъковъ, Кънчо Къчевъ и подгласници г. г. Какумъ Хасонъ и Асенъ М. Стойновъ.

Комисията намира избора за редовенъ, понеже нѣма никакви констатации, и моли Народното събрание да бѣде утвърденъ този изборъ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Ще гласуваме. Които сж съгласни съ предложението на комисията да се утвърди изборътъ въ Русенската градека избирателна околия, моля, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Следва изборътъ въ Русенската селска избирателна околия.

Докладчикъ С. Бояджиевъ (д.сг): При избора въ Русенската селска избирателна околия листата на Радикалдемократическата партия е получила 25.818 гласа, листата на Националибералната партия е получила 1.292 гласа, листата на Българския народенъ земледѣлски съюзъ — 6.401 гласа, листата на Българската комунистическа партия е получила два гласа. Листата на Българската комунистическа партия попада подъ дѣлителя, сжщо и тази на Националибералната партия. Остава листата на Радикалдемократическата партия, която взема 4 мандата. Избрани сж: г. г. Григоръ Василевъ, Никола Кемилевъ, Пани Ивановъ и Афузъ Саджъ Алиевъ и подгласникъ Тодоръ Кумановъ. Отъ листата на Българския земледѣлски народенъ съюзъ, която взема единъ мандатъ, е провъзгласенъ за избранъ Минчо К. Деляновъ и за подгласникъ Методи К. Анковъ. По избора нѣма подадени никакви констатации.

Комисията намира избора за редовенъ и моли Народното събрание да го утвърди.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ избора въ Русенската селска околия за редовенъ, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Следва четвъртата точка отъ дневния редъ — докладъ на пропетарната комисия по списъкъ II.

Докладчикътъ на пропетарната комисия ще ви докладва една поправка.

Докладчикъ З. Кръстевъ (д.сг): Г. г. народни представители! Има да се направи само една поправка на едно ваше решение. На 15 мартъ, въ 46-тото си заседание, Народното събрание реши да се плати на запасния подполковникъ Александъръ Константиновъ обезщетение въ размѣръ на 74.583 л. Така както е редактирано решението, сумата не може да се изплати отъ държавата, понеже нѣма такъвъ параграфъ въ бюджета. Заради това комисията предлага следната редакция: (Чете) „Отпуща се на запасния подполковникъ Александъръ Константиновъ, живущъ въ гр. София, еднократно помощъ“ — а въ първата редакция бѣше казано обезщетение — „въ размѣръ на седемдесетъ и четири хиляди и петстотинъ осемдесетъ и три (74.583) лева за обезщетение поради причиненитѣ му вреди и загуби отъ метежниците презъ 1918 г. въ гр. Радомиръ“.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Значи, г-да, имаме само замѣняване на думата „обезщетение“ съ думата „помощъ“ въ решението на Народното събрание въ 46-тото му заседание отъ 15 мартъ т. г. Които сж съгласни съ туй решение на комисията, моля, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ З. Кръстевъ (д.сг): Ако сте съгласни, г-да, макаръ че отсъствува г. министърътъ на финанситѣ, могатъ да се докладватъ нѣкои заявления.

Министъръ И. Русевъ: Министърътъ на финанситѣ трѣбва да бѣде тукъ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Щомъ като г. министърътъ на вътрешнитѣ работи настоява г. министърътъ на финанситѣ да бѣде тукъ — не може. По правилника не е необходимо присѣтствието му, но желателно е.

Тогава ще минемъ къмъ петата точка отъ дневния редъ — първо четене законодателното предложение за отмѣнение закона за премѣстване центъра на Тетевенска околия отъ Тетевенъ въ Ябланица и преименуването ѝ на Ябланска околия.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д.сг): (Прочита изцѣло законопроектъ, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. приложение № 49, Т. I)

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата г. г. министърътъ на вътрешнитѣ работи.

Министъръ И. Русевъ: Г. г. народни представители! Този законопроектъ се внася, както виждате, по частна инициатива. Министерството на вътрешнитѣ работи имаше желание да ви сезира още тая сесия съ единъ законопроектъ за нѣкои поправки на нашето административно дѣленіе и за размѣстване на нѣкои административни центрове. За голѣмо съжаление, възможностъ за това, очевидно е, не ще я имаме: времето вече твърде напредна. Затова азъ ви моля този въпросъ да се отложи за тогава, когато ще се разглежда изобщо административното дѣленіе на страната и когато ще има много въпроси да се зачекнатъ.

Дали центъръ на околията да бѣде Ябланица или Тетевенъ, по това има твърде голѣмъ споръ. По този въпросъ дохождаха депутации отъ Тетевенъ и отъ Ябланица, и рискуватъ, г. г. народни представители, ако почнете сега да се занимавате съ него, да направите нѣкоя неволна грѣшка, и ще трѣбва после пакъ да се изучава, за да се поправи. Затова азъ ви моля да оставите този въпросъ да се разгледа заедно съ другитѣ въпроси, свързани съ административното дѣленіе, тогава, когато ще се внесе законопроектъ, когато Министерството на вътрешнитѣ работи ще има своитѣ изучавания, които ще изложи на вашето внимание. Моля да се не разглежда сега това законодателно предложение.

Д. Кьорчевъ (н.л.): Единъ въпросъ къмъ г. министра, ако позволява.

Министъръ И. Русевъ: Да.

Д. Кьорчевъ (н.л.): Въ бюджета на Министерството на народното просвѣщение, па и въ други бюджети фигурира вече „Тетевенска околия“.

Министър И. Русевъ: Може да е грѣшка.

Д. Кьорчевъ (н. л.): ... а въ закона за административното разпредѣлене на страната тя фигурира като Ябланска околия.

Министър И. Русевъ: Приемате го като грѣшка, г. Кьорчевъ.

П. Стояновъ (д. сг): По това предложение, което прави, г. министърътъ, искамъ да говоря.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г-да! Вие знаете, че това законодателно предложение е поставено на дневенъ редъ и сега трѣбва да се разисква по начало. Има едно предложение отъ г. министра да не се решава сега този въпросъ.

П. Стояновъ (д. сг): По това предложението искамъ думата.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля ви се, азъ докладвамъ. Нѣма да Ви отнема думата. Има предложение отъ г. министра.

М. Маджаровъ (д. сг): То е предварително.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Да, предварително е. — Но понеже споредъ правилника нѣма какъ да се гласува туй предложение на г. министра, защото въпросътъ е поставенъ на дневенъ редъ, има само единъ изходъ: или да се отхвърли това законодателно предложение, или да се приеме по начало, безъ дебати, и да се изпрати въ комисията, като се чака момента, който иска г. министърътъ.

М. Маджаровъ (д. сг): Не е тъй казаното отъ г. министра.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Азъ, г-да, съмъ длъженъ да поставя въпроса на разискване, освенъ ако г. г. народниятъ представители, които съ взели думата, се съгласятъ да се откажатъ да говорятъ, да се приеме законодателното предложение по начало, и да отиде въ комисията.

Има думата народниятъ представителъ г. Михаилъ Маджаровъ по предварителния въпросъ.

М. Маджаровъ (д. сг): По предложението на г. министра. Азъ мисля, че г. министърътъ правилно положи своето предложение: иска отблъскването на този дневенъ редъ. Всекога сме правили туй нѣщо. Това законодателно предложение е турено като пета точка отъ дневния редъ — турете го сега като най-последна точка, и по този начинъ може да се отложи. Защо да не може да се отложи единъ въпросъ? Г. министърътъ предлага отлагане на въпроса.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Петко Стояновъ.

П. Стояновъ (д. сг): Г. г. народни представители! Мнението на г. Маджарова е неправилно, затуй, защото г. министърътъ би билъ правъ да иска промѣна въ дневния редъ, ако бѣше направилъ предложението си преди доклада. Докладътъ обаче е извършенъ, и намъ не остава друго, освенъ да пристѣпимъ къмъ разглеждане на въпроса.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Не, това не е причина.

П. Стояновъ (д. сг): Моля Ви се. — Това е редовното. Докладътъ е направенъ, и ние ще пристѣпимъ къмъ разглеждане на законодателното предложение по сѣщество. Г. министърътъ прави предложението да се отложи разглеждането на законодателното предложение. Отлагане разглеждането на законодателното предложение по мотивировката на г. министра значи: да се унищожатъ, да се оттегли законодателното предложение. Фактически отлагане на едно законодателно предложение може да прави само оный, който го е внесълъ. Вносителътъ и ние, които сме подкрепили туй предложение, не се съгласяваме съ предложението на г. министра и искаме то да се разгледа по сѣщество. Това е частно предложение, то може да се приеме или отхвърли и ние настояваме да се разгледа.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. г. народни представители! Предложението на г. министра на вътрешнитъ работи бѣше формулирано по единъ начинъ, който не съвпада съ оный на г. Маджарова. Азъ, обаче, мисля, че вие не можете да откажете на единъ министъръ или на който и да е отъ г. г. народнитъ представители, да иска да се прережи дневниятъ редъ, само че това е право на Народното събрание — да приеме или не това.

П. Стояновъ (д. сг): Моля, Ви се, г. председателю, Вие имате грѣшка. Не е въпросъ за пререждане на дневния редъ, е за изпълнение на дневния редъ, защото докладътъ е извършенъ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Спорътъ не е за доклада.

П. Стояновъ (д. сг): Ако е въпросъ за отлагане, трѣбваше да се направи предложението преди доклада. Сега вие можете да пристѣпите само къмъ разглеждане на работата по сѣщество. Ако Народното събрание не желае да дебатира по тая работа, то е другъ въпросъ. Ние, обаче, не се отказваме отъ нашето предложение, и, второ, не се отказваме отъ думата, която сме поискали.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: По направеното предложение има да кажа следното. Г. министърътъ на вътрешнитъ работи направи едно предложение, което азъ счотохъ, че не мога да положа на гласуване, защото то значи да се отхвърли законодателната инициатива. Това нѣщо азъ не мога да направя. И заради това казахъ, че нѣма друга възможностъ въ връзка съ неговото предложение, освенъ да се приеме това законодателно предложение на първо четене и да отиде въ комисията, дето да чака оный моментъ, когато ще дойде законопроектътъ за административното дѣлене, който се изработва сега.

П. Стояновъ (д. сг): Искамъ думата по това Ваше предложение.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля Ви се.

П. Стояновъ (д. сг): Това предложение, което Вие правите сега, е съвършено ново. То значи ужъ да се приеме по принципъ безъ дебати внесеното по частна инициатива законодателното предложение и да се отнесе то въ комисията, дето да умре. Съ това не съмъ съгласенъ. Дайте възможностъ да се дебатира по този въпросъ.

Министър И. Русевъ: Предлагамъ да се снесе тази точка отъ дневния редъ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има предложението отъ г. министра на вътрешнитъ работи да се снесе тази точка отъ дневния редъ. Това е възможно, стига Народното събрание да го възприеме, защото то е господаръ на дневния редъ.

Д. Кьорчевъ (н. л.): Предложението е докладвано.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Нѣма значение, че е докладвано. Трѣбва да се разбере, че ние тукъ действаваме съгласно правилника. Понеже това е единъ предварителенъ въпросъ, азъ бихъ далъ думата на всѣки, който желае да се изкаже. Г. Петко Стояновъ говори.

Има думата народниятъ представителъ г. Георги Нешковъ.

Г. Нешковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ се очудвамъ, защо се влага такъвъ голѣмъ жаръ въ този въпросъ. Струва ми се, че тѣзи, които съ такъвъ голѣмъ жаръ се явяватъ тамъ, на трибуната, да говорятъ, следъ като въпросътъ бѣде разглежданъ отъ всѣки страни, ще бѣдатъ малко поспанни съ студенъ душъ. Мене ме интересува това: какъ е възможно да се поддържа, че една Камара, презъ вотъ, не може да вземе решение за пререждане на дневния редъ? Азъ мисля, че трѣбва да се пита Народното събрание.

П. Стояновъ (д. сг): Внесенитъ по частна инициатива законодателни предложения не могатъ да бѣдатъ така гилотинирани. Това значи, че частна инициатива не може да съществува, ако така съ вдигане на ръка се решава да не се обсъждатъ. Трѣбва да се даде възможностъ на хората, които съ внесли това предложение, да го обяснятъ. Азъ не влагамъ никакъвъ жаръ, а искамъ да се запази

престижа на частната инициатива. Всекога г. министърът на вътрешните работи може да стане и да каже: да не се обсъжда еди кое законодателно предложение и вие да вдигнете ръка. Това значи въ тази Камара да няма частна инициатива. Така не може.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Има предложение от страна на г. министъра на вътрешните работи да се отложи разглеждането на този въпрос, като той се снесе от дневния ред. Не се иска да пропадне тази частна инициатива, а се иска да се отложи разглеждането на въпроса, както е възможно да се отложат и други точки от дневния ред поради неубодство или неавременност. Това е правено много пъти.

Има думата народният представител г. Никола Пждаревъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Аз не допускам, че съ дебатът, които ще станат, ние ще желаем да създадем настроене у слушателите или вън от Камарата, а допускам, че ще се ръководим от правилното разрешение на въпроса, който е поставен на разглеждане. Върно е, че Народното събрание не може да лиши своите членове от правото да внасят законодателни предложения, и следователно, когато ще стане въпрос за запазването на това право, всички ние едновременно трябва да се застъпим да бъде то запазено. Обаче тук не е въпрос за лишаване членовете на Камарата от правото на законодателна инициатива. Г. министърът на вътрешните работи, доколкото аз разбрах неговото искане, желее министерството да може да излиза по въпроса съ едно трючено изложение, за да може Народното събрание, вън от съображенията, които ще бъдат изказани от неговите членове, да има предъ видъ и съображенията на правителството. Ако правителството сега не може да изложи тия свои съображения и прави искане за отлагане не Богъ знае за кога, но за близко бъдеще, аз съмтамъ, че съ това не се пакърняват правата на народните представители и няма защо да се горещимъ. Другъ би билъ въпросът, ако Народното събрание съзира въ това искане на г. министъра желание да го лиши от правото му да законодателства по инициатива на неговите членове. Но имаме ли ние основание да подозираме г. министъра, че той желае да тъче нашите права? Можемъ ли да подозираме, че у него няма искрено желание да се разреши правилно този въпрос, който е разгорещавал тук много народни представители по-рано, когато е билъ разрешаванъ? Аз съмтамъ, че ако г. министърътъ направи декларация предъ Народното събрание, че министерството ще излиза въ най-скоро време съ свое изложение по въпроса, за да може народното представителство да дебатира съ успѣхъ поставения въпрос, няма защо да правимъ капиталъ отъ това искане на г. министъра за нарушение на нашите права. И понеже въ това искане на г. министъра аз не съзирамъ желание да тъче нашите права, а виждамъ, че се иска само едно забавяне на въпроса съ няколко дни — пъкъ и бюджетътъ е свързанъ съ този въпрос, който сега ще разглеждаме — аз съмтамъ, че няма никакво пакърнение на нашите права и можемъ да се съгласимъ съ неговото отлагане, но не и съ неговото изключване отъ законопроектътъ, които имаме да разглеждаме въ тази сесия.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народният представител г. Христо Статевъ.

Х. Статевъ (н. л.): Г. г. народни представители! Обикновено народните представители взематъ инициативата по единъ въпрос, когато съмтнатъ, че неговото разглеждане и разрешаване се налага отъ известни нужди и отъ известни конкретни причини, и тогава само се ползвава инициативата на г. г. народните представители. Въ случая какво имаме? Тетевенъ и Ябланица сж две населени мѣста, които спорятъ кое да бъде административен центъръ на околията. По известни причини тетевенци напиратъ часъ по-скоро въпросътъ да се сложи за разглеждане, като изтъкватъ редъ важни съображения. На тия заквквания, правени по единъ или другъ редъ предъ ресективното министерство, по една или друга причина, Министерството не е обърнало внимание. Тогава група народни представители, по силата на правилника, по свой починъ изнасятъ въпроса, за да му се даде надлежното разрешение въ единъ или другъ смисълъ. Въ случая имаме точно това: група народни представители съмтнали, че е належащо разглеждането на този въпросъ въ тоя моментъ и по своя инициатива депозиратъ надлежно предложение, и то иде на обсъждане въ Камарата. Г. министърътъ отъ своя

страна казва: „Ние, Министерството на вътрешните работи, сме замислили една широка реформа за преустройване на административните околии; потрайте, г-да, ще дойде време, когато този въпросъ ще се изучи всестранно и по надлежния редъ ще бъде внесенъ въ Камарата, ще го дебатирате тогава и ще вземемъ съответно решение“. На това Ваше становище, г. министре, групата народни представители, които излиза съ това предложение, Ви казва: „Ние не знаемъ кои сж Вашите съображения, по които сте закънѣли досега съ внасянето на този въпросъ въ Камарата, но ние чувствуваме належащата нужда въпросътъ да се изнесе въ Камарата и да се разреши часъ по-скоро“. Докога ще продължаватъ Вашите изучавания, г. министре, групата, която прави това предложение, не знае; тя само схваща належащата нужда да се разреши по-скоро този въпросъ.

П. Стойновъ (д. сг): Ябланица или Тетевенъ да бъде околийски центъръ — това било належаща нужда! Никаква належаща нужда не е.

Х. Статевъ (н. л.): Предъ видъ на това, предложението се прочете, то се докладва и сега остава да се дебатира. Въ такъвъ случай въ помощъ на г. министъра и на ония лица, които евентуално ще бъдатъ патоварени да проучватъ този въпросъ, ще дойдатъ всички ония аргументи, които ще се изнесатъ въ предстоящите дебати отъ заинтересованите г. г. народни представители, които сж проучили този въпросъ, и всичко това, което ще се развие като дебатъ тукъ, ще бъде материалъ, даденъ на ресективната комисия при Министерството на вътрешните работи, която ще обсъжда този въпросъ. Ето защо, за да се ликвидира въпросътъ, аз моля г. министъра да се съгласи да се дебатира този въпросъ, безъ да се тласува, по надлежния редъ да отиде въ комисията, като се съчетае така парламентарната дейностъ съ дейността на ресективната комисия, които, намираме за нужно, ще трябва да разгледа въпроса.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Другъ не иска думата.

Г-да! Има предложение отъ г. министъра да се снесе въпросътъ временно отъ дневния редъ. Понеже Събранието е господаръ на своя дневенъ редъ, азъ ще го питамъ дали е съгласно съ това предложение. Който приемятъ това предложение, моля, да вдигнатъ ръка.

Обаждатъ се: Малцинство.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Моля г. квесторътъ да прочете колко души сж въ залата.

Квесторъ Х. Черневъ (д. сг): Малцинство е.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Колко души сж въ залата?

Квесторъ Х. Черневъ (д. сг): Нека насѣдатъ, за да ги прочета хубаво.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Моля, прочетете колко души сж въ залата и ми съобщете.

Квесторъ Х. Черневъ (д. сг): (Следъ преброяването) 98 души.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Г-да! Който сж за предложението, да се снесе този въпросъ временно отъ дневния редъ, да не се предрешава, моля, да станатъ на крака.

Моля, г. квесторе, прочетете колко сж!

Квесторъ Х. Черневъ (д. сг): (Следъ преброяване) 46.

А. Урумовъ (д. сг): Плюсъ петъ души — г. г. министърътъ и г. председателя — ставатъ 51.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Азъ не гласувамъ.

А. Урумовъ (д. сг): Защо? Ще те накараме зорленъ да гласувашъ. Защо си губишъ правото?

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Меншество, Събранието не приема.

А. Урумовъ (д. сг): Явно болшинство!

Г. Нешковъ (д. сг): Не е върно, че е малцинство. Очевидно болшинство е,

Нѣкой отъ сговориститѣ: Да станатъ другитѣ.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Давамъ думата на г. Христо Черневъ.

Х. Черневъ (д.сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Ако имате малко търпение, този въпросъ щѣше да се разреши.

П. Стайновъ (д.сг): Има много по-важни въпроси. Нека станатъ другитѣ, които искатъ да се разгледа въпросътъ, да ги видимъ.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля, г. Стайновъ.

А. Урумовъ (д.сг): Оспорватъ хората.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Никой не оспорува.

А. Урумовъ (д.сг): Какъ никой? Ние оспорваме.

П. Стайновъ (д.сг): Той (Сочи Х. Черневъ) ще е квесторъ.

Х. Черневъ (д.сг): Азъ съмъ квесторъ. Значи съмъ ние изказвате въ мене! Безразлично ми е дали ще приемете или не.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Имате основание да се съмнявате въ добросъвестността на г. квестора!

Имате думата, г. Черневъ.

Х. Черневъ (д.сг): Г. г. народни представители! Ако взехъ думата по този въпросъ, то е за да кажа, че нѣма да се направи нѣщо ново отъ правителството сега, ако премѣсти околийския центъръ отъ Ябланица въ Тетевенъ, а премахва една неправда.

П. Стайновъ (д.сг): То е въпросъ.

Х. Черневъ (д.сг): Не е въпросъ. За Ихтиманъ, Пирдопъ, Новоселци, Тетевенъ, Златица въпросътъ тъй сѣщо трѣбва да бѣде разрешенъ, г-да.

П. Стайновъ (д.сг): Да бѣде разрешенъ, но за цѣла България, а не за единъ градъ.

Х. Черневъ (д.сг): Нѣма защо да се нервирате. Ако вие гласувахте преди малко закона за отмѣнене на закона за отчуждаване на здания за държавна, окръжна и общинска нужда, ако вие възстановихте адвокатската защита предъ съдилищата, длъжни сте, г. г. народни представители, въ това Народно събрание да направите и друго нѣщо — да премахнете тази неправда, която е направена въ миналото съ премѣстването на околийския центъръ отъ Тетевенъ въ Ябланица. Нѣмамъ нищо противъ, г. министърътъ на вътрешнитѣ работи, който готви законопроектъ за ново административно дѣлене, въ него да заседа и този въпросъ и да пита народа чрезъ плебисцитъ какъ иска той да се разреши този въпросъ.

Х. Димитровъ (з): Защо да не се почака?

Х. Черневъ (д.сг): Моля Ви се.

Х. Димитровъ (з): Защо ми казване отде да не видгамъ рака?

Х. Черневъ (д.сг): Предложението за премѣстването на околийския центъръ отъ Тетевенъ въ Ябланица е било внесено въ дружбашката Камара отъ Георги Дамяновъ и въ единъ нощъ е прокарано на две четения. Тогава цѣлата опозиция е била единодушно противъ. Народнитѣ представители: г. Ляпчевъ, г. Костурковъ и г. Михаилъ Невковъ, отъ Комunistическата партия сж говорили. Казвамъ тия работи, защото дневницитѣ не сж още отпечатани. Защо е било направено това, г. г. народни представители, каква е била нуждата презъ м. декемврий да се премѣсти по единъ такъвъ начинъ центърътъ на околията отъ Тетевенъ въ Ябланица?

Този въпросъ е повдигнатъ и въ миналото, въ времето на народняцитѣ, но г. Яблански, който е отъ с. Ябланица, не е посмѣлъ да направи тази неправда спрямо Тетевенъ.

Азъ взехъ думата по този въпросъ не защото имамъ нѣкакви лични облаги отъ този край, но за да поискамъ да се възстанови старото положение. Когато г. министърътъ внесе законопроектъ за ново административно дѣлене, нека засегне този въпросъ не само за тази околия, но и за много други околии. Може да се създадатъ и нови околии, но то е отдѣленъ въпросъ.

Ето защо, г. г. народни представители, азъ моля и апелирамъ къмъ всички ви да премахнемъ тази неправда и да гласуваме центърътъ на околията да бѣде въ гр. Тетевенъ.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Цочо Братановъ.

Ц. Братановъ (с.д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Нѣма нужда и нѣма никакъвъ смисълъ да правимъ това, което правѣха дружбашитѣ, а да се даде едно правилно разрешение на този въпросъ, та ако не всичкото, то поне болшинството отъ населението да бѣде доволно и улеснено.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Съ пергелъ ли ще търсимъ центъра?

Ц. Братановъ (с.д): Азъ смѣтамъ, че това, което каза г. министърътъ на вътрешнитѣ работи, вълнува грамадна частъ отъ населението въ България. Смѣтамъ, че както за тази околия, така и за много други околии, ще се повдига на това мѣсто често пакти въпросъ къде да бѣде центърътъ, и затова нѣма защо да заставаме съ партизанска стрѣвъ на страната на Тетевенъ или Ябланица. Доводи исторически и други за едното и за другото мѣсто има много. Както за историята на въпроса, така и за километритескитѣ разстояния може-би ще разправятъ други, които сж много по-сведущи отъ мене. Смѣтамъ, че най-правилното разрешение на този въпросъ е да се допита населението въ тази околия, къде иска да бѣде центърътъ — единъ плебисцитъ и нищо повече. Нека да бѣде центърътъ тамъ, където каже населението.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Това е най-право.

Ц. Братановъ (с.д): Безъ да давамъ каквито и да било други обяснения по този въпросъ, смѣтамъ, че ако настоящето Народно събрание разреши по такъвъ начинъ този въпросъ, ще се установи единъ начинъ, по който ще се поставя утре, когато ще се иска премѣстването центъра на една околия отъ едно мѣсто на друго, а не да става по партизански влияния.

Предлагамъ Народното събрание да възприеме да се разреши въпросътъ чрезъ едно допитване до населението отъ бившата Тетевенска и сегашна Ябланска околия — то да опредѣли къде да бѣде центърътъ, за да се тури край на това натегнато отношение между Тетевенъ съ околицитѣ села и Ябланица съ околнитѣ села.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Едно напълно свободно гласуване — безъ намѣсата на властта.

Ц. Братановъ (с.д): Мога да ви кажа, че сега нашиятъ околийски началникъ е отъ Тетевенъ — инженеръ Ничевъ. Мене не ме интересува даже толкова много къде ще бѣде центърътъ на околията, но опредѣлянето му да стане чрезъ допитване безъ намѣсата на властта. Азъ дължа да ви кажа, че отношенията между населението въ Тетевенъ заедно съ своитѣ колиби, съставляващи шестъ общини, и другото население, което съставлява две трети, концентрирано около Ябланица, сж обтегнати отъ години насамъ и нѣма защо съ този законъ да нова смѣтка да въведаме умраза и да създаваме разприви между едното и другото, а трѣбва да намѣримъ средства да ги примиримъ и да създадемъ едни по-мирни отношения между тѣхъ.

За трети пътъ повтарямъ, друго средство нѣма, освенъ плебисцитътъ.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Петко Стояновъ.

П. Стояновъ (д.сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Предложението, което е направено отъ насъ, за премѣстване центъра на околията отъ с. Ябланица въ Тетевенъ, има една много голѣма предистория. Трѣбва да е известно на почитаемото народно представителство, че двата стари политически лагери, които се създадоха въ

България след освобождението, сж ангажирани въ този голѣмъ споръ.

Министъръ Ц. Бобошевски: Пуническа война!

П. Стояновъ (д. сг): Г. министере! Недейте ме прекъсва. Въротно този въпросъ е малко известенъ Вамъ и затова ме апострофирате.

М. Маджаровъ (д. сг): Предполага се, че въпросътъ е известенъ на всички, г. Стояновъ.

П. Стояновъ (д. сг): Но отъ апострофа, който ми прави г. министърътъ, азъ се догаждамъ до нѣщо подобно.

М. Маджаровъ (д. сг): Тукъ има друго нѣщо.

П. Стояновъ (д. сг): Въпросътъ, казвамъ, е свързанъ съ една голѣма предистория, и апелътъ да се разреши той съ спокойствие е единъ апелъ свършенъ умѣстенъ. И азъ моля да бѣде увѣрено почитаемото народно представителство, че въ този въпросъ азъ не влагамъ не само никакъвъ интересъ, но и никаква страсть. Азъ, обаче, бѣхъ свидетелъ на онова срамно законодателство, което се извърши отъ миналото Народно събрание.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Отъ XIX-то обикновено Народно събрание.

П. Стояновъ (д. сг): Отъ миналото Народно събрание.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Отъ по-миналото.

П. Стояновъ (д. сг): По единъ много съкратенъ начинъ се внесе набързо съответниятъ законопроектъ и се премѣсти седалището на околията отъ Тетевенъ, където това седалище е продължавало да бѣде въ продължение на нѣколко десетки години, въ Ябланица. Казвамъ, около този споръ — какъ да бѣде седалището на околията — сж били заинтересовани или сж раздѣлени двата голѣми политически лагери, които се създадоха въ България следъ освобождението — консерватори и либерали. Либералитѣ и тѣхнитѣ разчленения сж поддържали и досега поддържатъ тезата, центърътъ на околията да бѣде въ гр. Тетевенъ. Заинтересованитѣ хора отъ консервативния лагеръ сж поддържали и поддържатъ и сега съ своитѣ разветления обратното — че седалището на околията трѣбва да бѣде въ с. Ябланица. И въротно вие сте имали време да прекъснете изложението, което е направено отъ представителитѣ на Ябланица, които съ една специална брошура подъ название „Спорътъ Ябланица — Тетевенъ“ сж направили известенъ на г. г. народнитѣ представители този споръ. И тамъ ще видите, г. г. народни представители какво още отъ м. ноември 1887 г. е почналъ да се по-вдига въпросътъ да се премѣсти седалището на околията отъ Тетевенъ въ Ябланица. Сжщитѣ аргументи, които тогава сж изнесени, се изнесоха и въ 1898 г., когато е билъ министъръ г. Яблански, а така сжщо се изнесоха сжщитѣ аргументи и въ 1921 г., когато се внесе законътъ, по силата на който днесъ седалището на околията не е въ Тетевенъ, а въ Ябланица. Кои сж тѣзи аргументи, г-да? Тѣзи аргументи сж, че населението икономически и културно гравитира къмъ с. Ябланица, а не къмъ гр. Тетевенъ; че Тетевенъ е единъ умирающъ градъ, където никакъвъ поминѣкъ не съществува, където никаква култура нѣма и, следователно, по силата на необходимостта учрежденийта, които, околийскиятъ центъръ трѣбва да притежава, трѣбва да се намиратъ въ такова едно мѣсто, дето новиятъ животъ, житицата и съобщенията налагатъ, а това било с. Ябланица. И тогава отъ 25 общини, включавши се въ Тетевенска околия, 19 общини искатъ премѣстването центъра на околията въ Ябланица. Е добре, вие имате тукъ телеграми, които не сж до мене изпратени, отъ които се вижда, че 15 общини отъ сжщата околия сж на мнение, какво Тетевенъ трѣбва да бѣде центъръ на околията. Тия общини сж: Черня-Виръ, Поматенъ, Гложене, Малка-Желѣзна, Брусенъ, Помашка Лешница, Леси-Дръвъ, Осиковица, ...

Г. Нешковъ (д. сг): Тя е отъ Орханійско бе, недейте приказва така.

П. Стояновъ (д. сг): Телеграмата е отъ с. Видрара, но е подадена отъ с. Осиковица. — ... Пещерна, Малка Брътница, Рибарица и т. н. Това какво показва, г. г. народни представители? Това показва, че твърдението на госпо-

дата, които внесоха законопроекта въ 1921 г., е неоснователно. Че отъ всѣка една община може да се вземе такава телеграма, когато се управлява отъ тричленна комисия, или чрезъ околийския началникъ да се вземе отъ други заинтересовани хора, азъ не отричамъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Това доста често става.

П. Стояновъ (д. сг): И понеже това често става, ...

Г. Нешковъ (д. сг): Кое то е най-върното.

П. Стояновъ (д. сг): ... и понеже този въпросъ отдавна се дебатира тукъ, Народното събрание трѣбва да се абстрахира отъ всичко онова, което може да се каже отгукъ-оттамъ, да погледне исторически и, така да се каже, държавнически на въпроса.

Трѣбва да се спра и на това, за което се говори отчасти въ туй изложение и което г. Братановъ каза тукъ: че най-доброто разрешение на въпроса е да се извърши плебисцитъ. Г. г. народни представители! Азъ съмъ защитникъ на плебисцита, но въ случая смѣтамъ, че не може да стане. Защо?

Г. Нешковъ (д. сг): Ще изневѣрите не себе си.

П. Стояновъ (д. сг): Ще ви кажа защо. Защото ще изпратите околийския началникъ заедно съ стражаритѣ ...

Ц. Братановъ (с. д): Той е отъ Тетевенъ.

П. Стояновъ (д. сг): Отде знаете, че утрѣ нѣма да бѣде назначенъ новъ, който ще гравитира къмъ Ябланица. Недейте поставя такъвъ единъ институтъ — плебисцита, който е създаденъ, за да изрази свободната воля на гражданството, подъ опеката на администрацията, когато се касае за премѣстването на единъ административенъ центъръ.

Азъ ще разгледамъ аргументитѣ, които се изказватъ тукъ отъ господата, които сж противъ премѣстването на центъра на околията отъ Ябланица въ Тетевенъ. Кои сж тѣ? Тетевенъ е въ края на източната периферия на околията, въ задъненъ край; нѣма никакъви съобщения, отъ тамъ изхожда едно шосе и само две телеграфни линии, следователно, намира се свършено настрана отъ всѣки общини, които влизатъ въ сжщата околия. Географическиятъ аргументъ, г-да, е върненъ. Не можемъ да премѣстимъ Тетевенъ отъ тамъ, дето се намира, и да го туримъ въ центъра на околията и да кажемъ, че въпросътъ е изчерпанъ съ това. Но този аргументъ е неоснователенъ, защото, ако той е основателенъ, тогава ще трѣбва гр. Котелъ да се освободи отъ околийското управление, защото и той сжщо така е въ планината на периферията и задъ него нѣма никакво население; сжщо така трѣбва да бѣде премѣстенъ центърътъ и отъ Орханлие, защото и Орханлие опира въ планината и има само едно шосе, за да се дойде въ София — нищо друго; сжщото е и съ Берковица, която опира въ планината и отъ която на 2 км. се намира сръбската граница; ...

К. Николовъ (с. д): Не е 2 км.

П. Стояновъ (д. сг): ... сжщото е и съ Бѣлоградчикъ, защото и той опира на планината и отъ него сжщо така на десетина километра се намира сръбската граница. Не искамъ да говоря за всѣки градове покрай Дунава ...

Г. Нешковъ (д. сг): Тѣ сж икономически центрове.

П. Стояновъ (д. сг): ... защото ще въразите, че тамъ минава Дунава; Кюстендилъ сжщо така се намира на единия край на околийската територия и следователно, ако вземемъ географическия аргументъ въ съображение, околийскиятъ центъръ отъ Кюстендилъ трѣбва да се измѣсти; Карлово е въ сжщото положение; Пещера е въ сжщото положение. Ако този аргументъ е важенъ, г-да той трѣбва да има значение за всѣки. Ако Тетевенъ трѣбва да се деградира, то естествено трѣбва всѣки тия градове, които изброявамъ, да попаднатъ въ сжщата категория. Но този аргументъ не е важенъ, защото Тетевенъ отъ преди освобождението и до днесъ е културенъ центъръ на своята околия, не само затова, че тамъ сж се намирали всѣки държавни учреждения, но и затова, че тамъ се намира най-издигнатото и най-способно къмъ инициатива население.

Тетевенъ е далъ и дава досега една грамадна емиграция, която отива до Дунава, а сега се превърна постоенно и задъ Балкана, тукъ въ София. Тетевенъ е далъ и дава извънредно способни и активни хора, които сж имали и иматъ връзки съ масата повече, отколкото всѣки другъ. Имайки такава голѣмо културно значение, Тетевенъ ще има предъ себе си и други преимущества. Тетевенъ предстои да бѣде свързанъ или съ една желѣзопътна линия — тѣсноколейка — по течението на р. Витъ съ Червенъ-бръгъ, или съ една нормална линия съ Ясенъ или Плевенъ. По единъ или по другъ начинъ. Тетевенъ утре ще бѣде свързанъ съ желѣзница съ Дунава и съ главната желѣзопътна линия въ северна България. И какво се открива тогава за гр. Тетевенъ? Ще бѣдатъ използвани всѣки водни сили, които сж съсредоточени тамъ въ едно грамадно изобилие; ще бѣде използванъ всѣкиятъ дървенъ материалъ, особено орѣховия дървенъ материалъ, който се намира тамъ въ такава грамадно количество, както въ нѣкоя друга мѣстност въ България; всѣкото онова активно население, което като тетевенски емигранти е прѣснато по цѣла България да си търси залѣзка и да поддържа семействата си съ дребни спестявания, ще се върне, защото има предъ себе си перспективи за поминѣкъ. Следователно Тетевенъ, свързанъ съ една линия, ще прибави къмъ своето положение на интелектуаленъ и културенъ центъръ и положението на единъ индустриаленъ и производителенъ центъръ.

Ето какъ и въпросътъ, който днесъ подлежи на разрешаване, самъ по себе си изчезва, ако се погледне спокойно, държавнически на него. Азъ ще прибавя и нѣщо повече. Кѣде трѣбва да бѣде единъ околийски центъръ, не е въпросъ, който трѣбва да реши мѣстното население, това е въпросъ на държавна политика, това е въпросъ на разбирането, което държавата има по отношение масата, която ще влиза въ една околия, центърътъ на която ще се намира въ даденъ градъ. Държавната политика на българската държава не може да бѣде друга, освенъ тази, която е била отъ освобождението досега по отношение на Тетевенъ. Пионери за културата и съживяването на стопанския животъ ще излѣзатъ отъ онова мѣсто, което е било най-подготвено, а това е Тетевенъ. Азъ на този въпросъ не мога да се спирамъ повече, защото то би значело да ви отнемамъ времето, но обръщамъ ви вниманието на това. Който повече се е сръбцалъ съ прилива къмъ градоветъ отъ други мѣста, е могълъ да види, съ каква работоспособност и съ каква голѣма инициатива тетевенската емиграция се отличава. Тетевенъ е давалъ всѣкога хора съ голѣма инициатива, за голѣмо съжаление, обаче, съ много малко средства. Откриватъ се перспективи да се създаде поминѣкъ въ този градъ. Тамъ вече има нѣколко училища, тамъ се зараждатъ и индустрии, които даватъ голѣми перспективи, които ще издигнатъ града не само въ стопанско-производствено отношение, но ще го издигнатъ и въ друго отношение. Този градъ има всѣкиятъ удобство, да се издигне като курортенъ градъ. При това положение, естествено е, че не можете виѣ да го деградирате отъ това негово културно и икономическо ниво, на което той съ собствени средства, при крайна мизерия на своето население, се е издигналъ и задържалъ до сега. Макаръ, че неговото население се намалява, това още не е важенъ аргументъ. Нашиятъ градъ Орѣхово и той се намалява, макаръ че се намира на Дунава; Шуменъ, единъ голѣмъ градъ, сѣщо така намалява въ своето население; Панагюрище, Карлово сѣщо така намаляватъ въ своето население. Но ако това, че се намалява населението, е аргументъ, то той трѣбва да бѣде приложенъ и къмъ още маса други наши градове.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Несъмнена е предприемчивостта на тетевенци.

П. Стояновъ (д. сг): Г. г. народни представители! Сега минавамъ къмъ това, което каза г. министъръ — въпросътъ за бѣде отложенъ. Въпросътъ не може да бѣде отложенъ за тогава, когато ще се турятъ основитъ на една голѣма административна реформа за преразпредѣлението на околитѣ. Въ бюджета, който приехме по принципъ, бѣше предвидено увеличение на околийскитѣ центрове, но въ бюджетарната комисия се премахна това увеличение и за идущата година околийскитѣ центрове ще бѣдатъ толкова, колкото сж били презъ миналата година. Дажо ако се внесе тукъ една изчужена административна реформа въ това отношение, тя не може да има фактически приложеніе по-рано отъ 1 априлъ 1925 г. Фактически значи въпросътъ се отлага за тогава. Но азъ съмъ увѣренъ, че трѣбва да се направи една широка реформа за адми-

нистративното преразпредѣленіе на страната на околии и на окръжия, това не може да се свърши въ една година, защото много сж съображенията, които за всѣки отдѣленъ центъръ, за всѣки отдѣленъ край на България ще иматъ значение въ това отношение. Това, обаче, не значи нашето предложение да не бѣде обсъждано и прието отъ Народното събрание. Защо? Защото премѣстването на околийския центъръ отъ Тетевенъ въ Ябланица се извърши по единъ, бихъ казалъ, позволете ми, недостолетенъ за Народното събрание начинъ.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Партизански начинъ.

П. Стояновъ (д. сг): Това бѣше единъ много буюенъ господинъ — Георги Дамяновъ — който внесе тоя законопроектъ и застави въ 1921 г. народното представителство чрезъ бюрото веднага да пристали къмъ неговото разглеждане. Това бѣше затуй, защото връзкитѣ на тоя господинъ съ Ябланица бѣха отъ такъвъ характеръ, че го заставиха...

Г. Нешковъ (д. сг): Вие ще видите защо, г. Стояновъ. Азъ ще Ви го кажа. Това не е вѣрно.

П. Стояновъ (д. сг): Азъ ще Ви кажа, че е вѣрно и ще Ви приведа единъ примѣръ. Недейте ме кара да влизамъ въ подробности, да му правя честъ. — Той отива съ автомобилъ въ Тетевенска околия, обаче никои не се явява да го посрещне, даже дружбашитѣ се гнусяха отъ него.

Г. Косовски (з): Да направимъ референдумъ!

П. Стояновъ (д. сг): Оставете, не говорете за референдумъ! Вие ще защитавате една глупава реформа на нашия режимъ! Още не сте чули какво ще кажа.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Косовски! Не прекъсвайте г. Стоянова.

П. Стояновъ (д. сг): Георги Дамяновъ — единъ доленъ човѣкъ, единъ лошъ човѣкъ — се явява въ Тетевенска околия и никѣде никои не го срѣща. За отмъщение и за да направи удоволствие на семейството Марковци отъ Ябланица — единственото семейство, което го приема, интереситъ на което семейство сж на дѣното на всѣкиятъ тия домогвания — по негово настояване той идва тукъ и премѣства околията.

Г. Нешковъ (д. сг): Моля, недейте обижда личности, защото ще накарате и насъ да кажемъ нѣкои работи, които може би не трѣбва да кажемъ.

П. Стояновъ (д. сг): Прекъснаха ме, г. Нешковъ. Азъ не обичамъ да се занимавамъ съ такива въпроси. — Гласуването на този законопроектъ тогава се извърши по единъ много експедитивенъ начинъ; то бѣше актъ на отмъщение. Тетевенци трѣбваше да бѣдатъ екзекутирани. Защо? Защото тамъ дружба не можа да се направи; защото който и да се явѣше отъ дружбашитѣ и Земледѣлския съюзъ въ Тетевенско, не можаша да преправятъ тетевенци; тетевенското население не само че имъ указваше пасивно съпротивление, но на всѣки избори имъ се противопоставяше съ всѣки средства, и най-после въ Тетевенъ дружбашитѣ туриха край на своето съществуване по единъ много по-експедитивенъ начинъ, отколкото въ всѣка друга околия. Тетевенската околия отдавна бѣше подготвена, тя бѣше репигително оппозиционна; това го знаеха Марковци и другитѣ, които внесоха законопроекта. И само за отмъщение, за дето Тетевенъ смѣеше да се противопостави на всемогъщитѣ въ това време дружбашитѣ, той трѣбваше да бѣде деградиранъ, трѣбваше да се отнеме околията отъ тамъ.

Тукъ има приложени много фотографии, съ които се доказва нагледно, какво въ Ябланица има сѣщо така здания за държавни учреждения, както въ Тетевенъ. Г-да! Азъ не съмъ ходилъ въ Ябланица и не мога да кажа, дали сж вѣрни тия фотографии или не. Приемамъ, че сж вѣрни. Тия фотографии обаче не доказватъ абсолютно нищо. Въ всѣко най-последно село въ България днесъ може-би ще намѣрите прекрасни сгради: българинътъ се научи вече, особено следъ войнитѣ, да живѣе по-почтено и по-добре да строи. Така щото, такива сгради могатъ и въ най-малкитѣ села да се намѣрятъ и тѣхнитѣ фотографии да се приложатъ къмъ даденъ мемоаръ. Но което е важно и което е установено — и на времето, когато се дебатираше проектътъ, това се установи — е, че Ябланица и досега има

физиономия на село, занимавала се е изключително със земледелски занятия.

К. Николов (д.сг): Тамъ го лишатъ село.

П. Стояновъ (д.сг): Да. — И тамъ никаква търговия, никаква култура и никаква културна отъ особено естество дейност досега не е регистрирана.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Ти забравяшъ кой е роденъ тамъ! (Смѣхъ).

К. Николов (д.сг): Кажи го кой е?

П. Стояновъ (д.сг): Но, г-да, недейте така, гледа на този въпросъ. — Къмъ това обстоятелство прибавете и факта, че и досега с. Ябланица е лишено отъ вода.

Поради това азъ моля почитаемото народно представителство да приеме предложението туй, както е направено, и да възсъздаде на гр. Тетевенъ онова, което му принадлежи по неговата културна мисия, която е извършилъ преди освобождението; където презъ всичкото време, когато е беднѣло населението, при най-оскъдни средства, майките сж ходили да събиратъ по голитѣ върхове дърва, за да стоплятъ децата си, но все пакъ сж имъ давали образование и сж ги пуцали да работятъ далечъ отъ роднитѣ огнища, и да строятъ и да издигатъ културата на България, и специално на Тетевенъ. Нека дадемъ на Тетевенъ това, което му се отне по единъ непочтенъ начинъ презъ време на дружбашитѣ отъ Народното събрание. Азъ моля, прочее, народното представителство да се не отвлича съ предложенията за плебисцитъ, защото плебисцитътъ за такива цели е пороченъ отъ самото начало. (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ).

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представител г. Георги Нешковъ.

Г. Нешковъ (д.сг): (Отъ трибуната). Г. г. народни представители! Азъ чувствавамъ известно смущение и жка, затуй защото трѣбва да плевирамъ каузата на две борници се страни, които сж ми дали своето довѣрие. Моето смущение и моята жка е голѣма. Но азъ съмъ заставенъ, г. г. народни представители, да заговоря по този въпросъ, защото това е единъ повелителенъ дългъ на моята съвестъ. Нѣщо повече — повелителенъ дългъ е на единъ народенъ представител не само да се изкаже по този въпросъ, но дори и да вземе страна.

Азъ много съжалявамъ, че тукъ, отъ тая трибуна, се казва толкова нелестни думи за едни почтени граждани на България, макаръ тѣ да сж и отъ село.

П. Стояновъ (д.сг): Ако визирате мене, азъ протестирамъ. Азъ за Ябланица не съмъ казалъ нито една оскърбителна дума.

Г. Нешковъ (д.сг): Не могатъ да се кажатъ оскърбителни думи и къмъ уважаемитѣ тетевенски граждани. Въ Тетевенъ азъ съмъ прекаралъ дълго време; тамъ азъ съмъ добилъ прогимназияното си образование; тамъ азъ имамъ много лични приятели. Но, когато се третира единъ общественъ въпросъ, когато се третира единъ въпросъ, който се чака отъ 40-хилядно население съ затаенъ дъхъ, когато тукъ, отъ тази свещена трибуна, трѣбва съ вдигане само на една ръка да се реши съдбата на 40-хиляди души народъ, азъ питамъ уважаемия г. Петко Стояновъ — моятъ почитания къмъ представителя на науката — може ли днешната Камара да бѣде противъ волята на този народъ, да го не попита? Къде останаха хубавитѣ принципи на демократизмъ, къде останаха хубавитѣ принципи на народовластие, прокламирано туй сладко отъ г. Стояновъ?

П. Стояновъ (д.сг): Азъ именно въ името на тия принципи говоря, защото дружбашитѣ ги игнорираха.

Г. Нешковъ (д.сг): Г. Стояновъ! Азъ бѣхъ толкова търпеливъ, за да Ви изслушамъ, защото Ви уважавамъ...

П. Стояновъ (д.сг): Вие ме прекъснахте два пъти, и азъ Ви прекъсвамъ два пъти.

Г. Нешковъ (д.сг): Вие, г. професоре, дайте примѣръ на мене, учители, защото смѣтамъ, че Вашата култура е по-висока отъ моята. — Г. г. народни представители! Азъ ще моля за малко търпение. Този въпросъ, както

ви се представи отъ г. Стояновъ, не е еднодневка, той не се е родилъ преди изгнѣвъ на слѣнце и умрѣлъ преди залѣзъ на слѣнце, това е единъ исторически полувъзковенъ въпросъ, г-да.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Това само Дъновъ проповѣдва!

Г. Нешковъ (д.сг): Научете се на търпение г. Сакаровъ, защото азъ вѣрвамъ, че ще научите много работи, които не знаете, макаръ че сте известния Сакаровъ, който много работи знае.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Какво се разправяшъ съ мене! Хайде де! Нито съмъ отъ Тетевенъ, нито пъкъ отъ Ябланица.

Г. Нешковъ (д.сг): Тукъ предъ васъ, г. г. народни представители, се сложи въпросътъ като партизански, като въпросъ на единъ беззаконенъ актъ на миналата Камара, като единъ разбойнически актъ, извършенъ въ една нощъ. Безъ да се пускамъ да разисквамъ върху това, какъ е станало и по какъвъ начинъ, азъ ще кажа, че този актъ, който се извърши, въплъщаваше желанието на една маса отъ 40 хиляди души народъ, и тази маса водѣше непосилни титански борби въ разстояние на 37 години. И г. Стояновъ трѣбва да знае, че още въ 1887 г. 18 села отъ 19-тѣ общини тогава въ Тетевенската околия, подадоха това заявление — което той може да види тукъ — до V-то обикновено Народно събрание, подписано и закръжено съ печатитѣ на всички общини, които съставляваха тогава Тетевенската околия.

П. Стояновъ (д.сг): Азъ го казахъ това преди Васъ.

Г. Нешковъ (д.сг): Моля! Потърпете малко, г. Стояновъ! — Та тукъ, ако ние говоримъ за партизанство и ако туй партизанство днесъ действително влияе, може ли да се говори, че партизанство е имало въ 1887 г.? То тогава селянитѣ даже и гражданинѣтъ не познаваха що е политическа борба. 1887 г. — това е било преди 37 години. Само Тетевенската градска община тогава е останала самостоятелна и само тя не е подписала това заявление, а всичкитѣ останали общини въпочително сж го подписали тогава, подали сж до Народното събрание и на другата година, 1888 г., съ по-голѣма сила и съ по-голѣмъ темпъ сж настоявали за уважаването на тѣхната молба. Даже, г-да, тукъ се намиратъ мили, трогателни ще кажа азъ, телеграми — ето ги тукъ шити (Посочва преписката), г. Стояновъ може всѣкога да ги види — отправени тогава до министъръ-председателя и до председателя на Камарата. И ако ги прегледа, той ще види, че тамъ не се говори за партизанство, но се говори за смирение, какъ селянитѣ излѣзли отъ черква, обещали въпроса и заставили своя свещеникъ и кмета да протелиграфиратъ тѣхната покорна молба — както тѣ я наричатъ — до стѣпнѣ на председателството на свещената ограда. И така, г. Стояновъ, Вие, който качествите този актъ като плодъ само на мѣстъ презъ 1921 г., ще разберете, че това е имало дълбоки причини, че то се корени на дълбоки психически причини, само че да ме извинятъ г. г. представителитѣ отъ Българския земледѣлски народенъ съюзъ — тѣ го използуваха умѣло.

Г. Косовски (а): Нуждитѣ на народа го изискваха.

Г. Нешковъ (д.сг): Защото нека да признаемъ, че Българскиятъ народенъ земледѣлски съюзъ, който се движеше въ масата, чувствуваше що таи този български селянинъ тамъ отъ 37 години. И тѣ побързаха тѣй бързо да решатъ този въпросъ, за да може даже да създадатъ свои организации. Азъ бързамъ да кажа още сега, че действително тѣ успѣха за своитѣ партийни цели, но тѣ не разрушиха здравитѣ елементи тамъ, защото изборитѣ впоследствие доказаха, че тѣ вземаха 4.200 гласа, срещу 5.000 и нѣщо общо на цѣлата оппозиция, когато днесъ е тѣкмо обратното. Но трѣбва да го признаемъ съ откровеностъ, съ искреностъ, че този актъ, който се извърши отъ земледѣлцитѣ тогава, е актъ на справедливостъ. (Ръкоплѣскане отъ земледѣлцитѣ) Г-да! Азъ не бихъ си позволилъ да кажа тѣзи тежки думи.

Х. Черневъ (д.сг): Ти приказвашъ така, защото си отъ дружбашко село.

Г. Нешковъ (д.сг): То е дало противъ дружбашитѣ 400 гласа. Г-да! За да отговоря на г. Ниновъ Черневъ,

трѣбва, разбира се, да имамъ кръчмарско възпитание, но азъ не съмъ получилъ това възпитание, тъй като 30 години азъ съмъ билъ ръководител само на просвѣта. Този езикъ е достоенъ само за г. Ниновъ.

Азъ, г-да, не искахъ да засегна този въпросъ. Стараехъ се да бъда обективенъ. Азъ даже не искахъ никакъ да смѣся думи, които ще ги сметнатъ като оскърбителни думи противъ когото и да било, а най-много противъ мои лични приятели, но тукъ ме предизвикаха да ги кажа, и най-много ме предизвика г. Стояновъ и моя другаръ и приятел досега, г. Ниновъ Черневъ.

Г. г. народни представители! Кои сж причинитѣ, които сж накарали това население да иска Ябланица за околийски центъръ? Има причини. Тѣ сж изложени въ едно скромно изложение на ябланичани, но азъ ще ви кажа нѣщо повече. Гр. Тетевенъ изобщо се намира на източната периферия на околията. Г. Стояновъ се помъчи да умаловажи това значение, но г. Стояновъ не спомена и не каза, че разстоянието отъ Ябланица до всичкитѣ села е 453 км. и 500 м., а разстоянието отъ всичкитѣ села до гр. Тетевенъ е 713 км. и 500 м. Азъ имамъ карта, която нагледно представява какво е разстоянието отъ всички села до гр. Тетевенъ. Защото, трѣбва да признаемъ, че по въздушно пространство има села близки до Тетевенъ. Но какво е мѣстоположението? Отъ изтокъ, отъ югъ, югоизтокъ гр. Тетевенъ е заграденъ съ непристъпни върхове и скали, които се спускатъ стрѣмно, отвесно, и тамъ, покрай Енатрихила, както му казватъ, лжкатуши р. Витъ. Само единъ изходенъ пунктъ има, г. Стояновъ.

П. Стояновъ (д. сг): Зная го.

Г. Нешковъ (д. сг): Това е изходниятъ пунктъ Тетевенъ — Гложене и вие ще пътувате 12½ км., безъ да може да се отиде отъ село и до село, за да отидете въ с. Гложене, и отъ тамъ да поемете пътя за Тетевенъ.

Х. Черневъ (д. сг): За с. Голѣмъ-Изворъ нѣма ли мостъ?

Г. Нешковъ (д. сг): Вие, г. Стояновъ, ми приказвате за хубавитѣ и дивни усьои на Балкана. Вѣрно е, ако сте имали щастието да отиде презъ пролѣтъта, вие ще чуете мучението на еленитъ, пѣнето на славенитѣ и клокоченето на потоцитѣ, но вие задавате ли си въпроса, че това е седемъ часа по-нагоре отъ Тетевенъ и че около къщата на всѣки тетевенски или яблански селянинъ е дивна природа? Неговата градина, потоцитѣ, бахчитѣ и китинитѣ дабрави сж също дивна природа. Никой нѣма нужда да отива да възпѣва тази природа, защото и има предъ очитѣ си. Запитайте ли се вие, г. Стояновъ, какъ отъ Крайова бачия и отъ Марково равнище, които сж отдалечени 17 км. отъ Видрарската община, майкитѣ ще задѣнатъ невръстнитѣ деца презъ страшната зима, ще вървятъ 50 км., за да отидатъ въ гр. Тетевенъ?

Х. Черневъ (д. сг): Самото Видраре иска Тетевенъ. Азъ ще ти дамъ телеграми.

Г. Нешковъ (д. сг): Научете се да търпите. Азъ ще Ви кажа доколко това е истина. — Г-да! Трѣбва да се държи смѣтка за това, къде е единъ центъръ, пътятъ до който представлява известна трудностъ за населението: да минете 40—50 км. път презъ пушинякъ, да ги минете презъ студена зима. Представете си една жена, повикана въ сждинището; тя трѣбва да задѣне детето си, да се придружава отъ баба си, отъ братята си или отъ мъжа си или трѣбва да даде хиляда лева за габриолетъ, каквито тя нѣма! Г. Костурковъ, също така единъ добъръ защитникъ на каузата на Тетевенъ, когато бѣше миналъ презъ Панега, китинятъ, хубавъ и девственъ Панегъ, бѣше снелъ палката отъ главата си и казалъ: „Слава Богу! Какъ пристигнахме? Много далече!“

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): И това е известно, че е далече.

Г. Нешковъ (д. сг): Вие какъ мислите, г-да? Може ли едно население отъ 30 хиляди души народъ, за хатѣра на нѣкого си — защото трѣбвало да играе роля политическата концепция на единъ санитаръ — да ходи съ десетки километра — 30—40—50 км. — за да крѣпи единъ градъ? Азъ съмъ предизвиканъ да кажа това. Азъ даже не искахъ да го кажа. И нѣма да искамъ, г. Стояновъ, а tout рѣх, на всѣка цена Ябланица да бъде центъръ. Не, никога нѣма да поискамъ това. Но азъ не мога да поддържамъ едно гледище, каквото поддържатъ тетевенци. И само заради туй, защото имамъ налице основания, реални дока-

зателства, защото съмъ прекаралъ въ Тетевенъ 25 години, защото познавамъ и последнитѣ му пътеки, и последнитѣ върхове, и последнитѣ долчини, вие ще ми позволите да се изкажа повече, даже да възража на нѣкои оскърбления, които нанесохте на почтени граждани, каквито сж фамилията Марковци. Вие чухте челястни думи за тѣзи, които сж били укриватели на Бенковски, на Левски, тѣзи, които сж организатори на всички, които сж се борили противъ потисничеството.

Х. Черневъ (д. сг): (Казва нѣщо)

Г. Нешковъ (д. сг): Азъ нѣмамъ кръчмарски езикъ и затова не ще отговарямъ на апострофа.

Г. г. народни представители! Азъ ви казвамъ: вѣрно е, че селата Леси-Дрѣвъ, Помалка-Лешница и Желѣзна-Малка по въздушна линия сж близо до Тетевенъ, но да се пътува отъ тѣзи села за гр. Тетевенъ е невъзможно, защото трѣбва да се мине презъ единъ Балканъ, какъвто е върхътъ „Биволъ“ и други, където човѣкъ трѣбва да загуби своето здраве. Тамъ е възможно да се мине само презъ м. юлий, при хубаво слѣнце; оттамъ пататътъ е невъзможно да се мине. Тѣзи отдалечени села отиваха по шосето презъ Турски-Изворъ; по долината на р. Витъ, за да минатъ презъ единичката отворена порта за града. Ето кое е карало селянитѣ въ единъ периодъ отъ 37 години да водятъ една непрекъсната, непрестанна борба за измѣстването на този околийски центъръ отъ Тетевенъ въ Ябланица. Азъ смѣтамъ, че тѣзи доказателства, които тукъ привадохъ, сж достатъчни да ви убедятъ, че тукъ не се е действувало партизански.

Но, г-да, да ви разкажа по-нататъкъ историята на този въпросъ. Въ 1898 г. сжщиятъ въпросъ — за премѣстването на центѣра въ Ябланица — се повдигна съ по-голъма сила и съ по-голъмъ темпъ и се внесе тукъ въ Камарата, може би отъ хора честопобивни и съ връзки тогава. Г. Черневъ подхвърли имена, като Яблански, които азъ не съмъ оторизиралъ да защитавамъ, защото не съмъ имъ защитникъ. Но азъ ще му кажа, че за честта на тогавашното управление, това не е било прокарано въпрѣки силнитѣ протести, защото може би личнитѣ връзки да сж играли важна роля, както и сега може да играятъ. Поклонникъ ли сте вие, г. Стояновъ, на личнитѣ връзки? Нали трѣбва обективно да възраждаме, да обновяваме България; нали трѣбва добросъвестно и обективно да разсѣждаваме по въпроситѣ?

Г-да! Говори се още, че волята на населението била изнасилена. Не е изнасилена никаква воля. Въ 1921 г. се допускаше, че дружбашитѣ сж изнасилили волята — защото ние по инерция винаги все това говоримъ — до тогава отъ всичкитѣ общини, 17 общини сж подали одобрителни протоколи. Обаче въ 1923 г. г. Стояновъ, за околийски началникъ дойде г. Ничевъ, тетевенецъ — съ когото и до този моментъ съмъ добъръ прителъ — който дойде съ единствената целъ да измѣсти околийския центъръ отъ Ябланица въ Тетевенъ.

П. Стояновъ (д. сг): 9 юний туй Ничева за околийски началникъ. Какво говорите? Той бѣше единствениятъ човѣкъ, който тогава можеше да поеме отговорностъ и инициатива.

Г. Нешковъ (д. сг): Научете се да търпите, г. Стояновъ.

П. Стояновъ (д. сг): Азъ съмъ много търпеливъ. Не се занимавайте съ мене, но говорете по сжщество.

Г. Нешковъ (д. сг): Говоря по сжщество. Когато явната целъ на г. Ничева се знаеше — тѣжко ми е само, че това трѣбва да се каже отъ тази трубина — тогава отъ 17 общини има подадени протоколи, съ които искатъ за центъръ с. Ябланица. И когато г. Стояновъ дойде тукъ да ви наброява маса телеграми-протести, каквито и азъ държа въ рѣцетѣ си, тукъ е мѣстото да ви кажа, че азъ никога не давамъ петъ пари за тѣзи телеграми, които даватъ и наши, и тѣхни, и които щете въ дневно време, особено като виждамъ една маса вече покварена и която е годна при всѣки отдѣленъ случай да се влияе съ всевъзможни средства.

П. Стояновъ (д. сг): Маса! Недейте оскърбява хората!

Г. Нешковъ (д. сг): Но азъ ще Ви посоча факти за Ваше утепление.

П. Стояновъ (д. сг): Не давамъ да падне прахъ върху този или онзи, а оскърбявашъ народа!

Г. Нешков (д.сг): Вземете го за мой пасивъ.

Председателствуващ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Стояновъ! Остава за негово смътка. Не е такъвът смисълът на думите му. Той каза, че лесно се дават телеграми.

П. Стояновъ (д.сг): Азъ самъ го казахъ това, но той не може да оскърбява хора, които 38 години страдатъ отъ това.

Г. Нешковъ (д.сг): Моля. Дайте примѣръ на търпение!

П. Стояновъ (д.сг): Научете се да не оскърбявате.

Г. Нешковъ (д.сг): Това е неволно. Нѣма да Ви помогне да го използвате.

Та, г-да, на въпроса. Че телеграмите сѫ взети по такъвъ единъ начинъ, ще ви кажа единъ примѣръ. С. Джурово отстои на 6½ — 7 км. отъ Ябланица на шосето — Митхадъ-пашовото шосе — най-старото шосе, пакъ като кожа, както казватъ. Вѣски за часъ или часъ и половина може да отиде въ околийския центъръ и да се върне. Отъ това село се подаватъ телеграми, че се иска центъръ да бѣде гр. Тетевенъ. Знаете ли какъ се подаватъ тѣзи телеграми? Тукъ имамъ една телеграма отъ това село и отъ нѣколко други села — които Вие прочетохте предварително — подадени до г. министра на вътрешните работи, до председателя на Камарата, а също и до мене като народенъ представителъ. И какво става? Тамъ има две махали, които спорятъ къде да се изнесе общинското управление. Кметътъ отъ едната махала дожда една сутринъ съ кола и съ десетъ души милиционери, взема архивата и я пренася въ другата махала. Хората отъ другата махала отиватъ и се оплакватъ на околийския началникъ. Околийскиятъ началникъ, сегашниятъ, казалъ така: „Вие сте подали телеграма, че искате за околийски центъръ Ябланица. Подпишете телеграма, че искате Тетевенъ и ще върна общината пакъ въ Мишковци“. Тѣ подписватъ. Добре. Но научаватъ се другитъ и понеже кметътъ е отъ другата махала, казва: „Азъ ще остава общината тамъ, но вие трѣбва да подпишете телеграма, че искате гр. Тетевенъ“. Въ с. Брусанъ се повтаря сѣмната история. Йончо Марковъ ли се казваше, въ всѣки случай неговото име е Йончо, изгубилъ доверието на Демократическия сговоръ, решаватъ да го бламиратъ и да избератъ другъ. Той отива при началника и работата се свършва благополучно срещу компенсация да се подаде телеграма за гр. Тетевенъ. Това искахъ да кажа на г. Петко Стояновъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Кажете го на Камарата.

Г. Нешковъ (д.сг): Както азъ, така и вие ще трѣбва да разберете, че тѣзи телеграми нѣматъ никакво значение, когато се взематъ чрезъ изнудване, по нечисти пѣтища.

П. Стояновъ (д.сг): Мога ли да кажа една дума?

Г. Нешковъ (д.сг): Моля, изслушайте ме. — Това не трѣбва да ни бѣде ръководенъ принципъ, когато днесъ искаме да решимъ този съдебноосенъ въпросъ.

П. Стояновъ (д.сг): Мога ли да кажа една дума по тѣзи телеграми?

Г. Нешковъ (д.сг): Моля Ви се, после ще кажете.

П. Стояновъ (д.сг): Центроветъ на околитѣ сѫ определени съ законъ, а не по кефа на околийските началници.

Г. Нешковъ (д.сг): Това, което ви казвамъ, е фактъ. Вие говорите за закони. Позволете да знаемъ, че има закони, но има и груби факти.

Г. г. народни представители! Две думи, ако позволите, за хвала. Казва се, че едно малко селце, каквото е Ябланица, не заслужава тази честъ да бѣде околийски центъръ. Но, г-да, който отъ васъ е миналъ презъ с. Ябланица, той нѣма да говори това. Защото то е едно селце, което бързо напредва, въ което има модерни къщи, които съперничатъ съ къщитъ въ други провинциални градове, даже и въ окръжни, които съперничатъ по стилъ на зданията въ София. Тамъ има хотели, които побираатъ по 100 души, и гостилници, които задоволяватъ и най-взискателния вкусъ. Нѣма да кажа, че това въ гр. Тетевенъ го нѣма, но това сѫ факти. И не мога да си представя, защо това селце се унижава така. То има видъ на една малка паланка. Но тамъ има нѣщо друго. Тамъ има уредба и въ съобщително отношение. Има деветъ шосета, които излизатъ отъ

това село. Десетъ телеграфни линии го съединяватъ съ другитѣ села, има седемъ телефонни линии, шестъ пощенски тракта. Отъ друга страна, г. Петко Стояновъ пъкъ и други трѣбва да знайтъ, че отъ Тетевенъ излиза само едно шосе и че тамъ има само две телеграфни линии: едната за близкото с. Черни-Витъ, а другата за Гложене.

П. Стояновъ (д.сг): Азъ го казахъ това, но то нищо не значи.

Г. Нешковъ (д.сг): Я ми кажете, г. Стояновъ, . . .

П. Стояновъ (д.сг): Да, азъ ще Ви кажа!

Г. Нешковъ (д.сг): Извинявайте, че лично къмъ Васъ се обръщамъ, защото Вие засегнахте най-чувствително този въпросъ. — . . . я ми кажете, какво щеше да стане презъ септемврийскитѣ събития, когато се провъзгласи комуната и когато настана анархия, какво щеше да стане, ако околийскиятъ центъръ бѣше въ Тетевенъ?

Х. Черневъ (д.сг): Какво стана? Тетевенъ изпрати своето подофицерско дружество и потуши бунтоветъ.

Г. Нешковъ (д.сг): Г. г. народни представители! Изолирането на града стана, и понеже околийскиятъ центъръ е въ сношение съ всѣки села, където не липсватъ телеграфни и телефонни съобщения, то бунтитъ бѣше бързо потушенъ. Азъ даже не искахъ да спомена за това.

Г. г. народни представители! Повече не искамъ да ви отектавамъ, но азъ се обръщамъ къмъ васъ съ апелъ и ви моля: вие, представителитъ на дѣсна и лѣва демокрация и възобновителитъ на България, зачетете народната воля! Народниятъ гласъ е гласъ Божий, г-да, и който дръзне да отиде противъ този гласъ, той рано или късно ще бѣде смазанъ. А гласътъ на народенъ, гласътъ Божий иска и вика къмъ васъ. 40 хиляди души народъ отправя погледитъ си къмъ васъ и казва: дайте ни право да решимъ ние собствената си участъ. Вие ще поемете историческа отговорностъ прѣдъ тази околия — както Парламентътъ, така и правителството — ако чрезъ единъ вотъ, недобре посветени и въпрѣки волята на населението, решите съдбата, участта на този народъ.

Г. г. народни представители! Азъ се обръщамъ къмъ васъ и ви моля да пригърнете предложението на г. Братановъ, което е и мое предложение — предложението за допитване, за плебисцитъ. Недейте се боя, г. г. народни представители, отъ плебисцита. Г. Стояновъ се формализира, той дѣлжи за форми, но не и за съдържанието. Поклонникътъ на народовластническитѣ принципи дойде тукъ да каже, че тѣзи принципи въ нѣкои случаи нѣматъ *raison d'être*. Азъ казвамъ тъкмо обратното — всѣкога зачитането на народната воля е право и резонно. Азъ се обръщамъ къмъ васъ, г. г. народни представители, и казвамъ: дайте межданъ, дайте време на този народъ, дайте му право да се произнесе за собствената си съдба; нека каквото си надоби, това и да сѣрба.

Азъ свършвамъ. Трѣбва да ви кажа, че не застъпвамъ гледището на ябланичани, защото съ тѣхъ имамъ най-големъ неприятности, като народенъ представителъ, дори си отидохъ разочарованъ, защото получихъ най-големъ оскърбления отъ тѣхъ; и нека кажа за достоинството на тетевенци, че тѣ схванаха моемо тежко положение и поне никога не ме оскърбиха. Както виждате, азъ не застъпвамъ, гледището околийскиятъ центъръ да бѣде непременно въ гр. Тетевенъ или въ с. Ябланица. Но азъ за трети пътъ казвамъ: дайте право на този народъ самъ да реши собствената си участъ! (Ръкоплѣскания отъ нѣкои сговористи)

Председателствуващ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Косовски.

Г. Косовски (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Мотивитъ, вложени въ това предложение отъ лицата, които сѫ го подписали, не могатъ да ме убедятъ, че наистина въпросътъ би добилъ едно правилно разрешение, ако се приеме това предложение. Съображенията и мотивитъ на г. Петко Стояновъ също не можахъ да ме убедятъ, че наистина премѣстването на околийския центъръ отъ Ябланица въ Тетевенъ ще бѣде по-правилно разрешение на въпроса отъ това, което въ този моментъ е.

Преди всичко азъ се питамъ: каква е ролята, какво е назначението на околийския центъръ въ дадена страна? Дали околийскитѣ центрове се създаватъ, за да може по-

правилно държавата да отправява своите функции и да обслужва на населението въ неговото грамадно мнозинство, или се създават със цел, за да се облагодетелствува едно малко градче, което и да бъде то, от колкото жители и да се състои то? Мене ми се струва, че една държава, едно правителство при решаването на подобни въпроси не може да не се ръководи преди всичко от жизнените интереси на грамадната част от населението, което живее въ дадена околия. При решаването на въпроса, дали околийският център да бъде въ Тетевен или въ Ябланица, нима ще трябва да вземаме като аргумент въ полза на Тетевен обстоятелството, че Тетевен дълго време е бил околийски център, че Тетевен имал един голъм богат театър, че Тетевенският балкан имал голъми орехови дървета, че въ Тетевен имало още и водни сили, че до Тетевен щѣла да се прокара тѣснолинейка и пр., съ които аргументи г. Петко Стоянов иска да ни убеди въ правотата на своето гледище. Всичко това би могло да се вземе въ съображение, . . .

П. Стоянов (д. сг): Разбира се, както и това, че от Ябланица излизат осем тракта.

Г. Косовски (з): Не се безпокойте, г. Стоянов. — . . . но ако съ туй нѣщо вие обслужвате на населението пообщо. Но вие не правите това. Населението, оная широка маса, която живее въ равнината и вѣнъ от нея, не ще има нужда отъ всичко онова, което вие съобщавате, че има въ Тетевен. То ще си го намери, то ще си го създаде и на друго мѣсто. Вие отъ една страна казвате, че Тетевен имал богатства, че билъ културен и не знамъ какъвъ център, а отъ друга страна признавате, че населението му западало и постоянно емигрирало. Азъ познавамъ Тетевен добре — служилъ съмъ нѣкога тамъ. Действително, това е така. Имате 10—12 км., за да излѣзете отъ ушелието при самия градъ и да стигнете до шосето, и отъ тамъ да отидете където искате. Вѣрно е, имате Рибарица, Поматка-Лешница, Желѣзна и още едно село, състоящи се отъ колиби; тѣзи 5—6 села сж, които не желаятъ Ябланица да бъде околийски център. И вѣрно е, на тѣзи хора, които сж на върха на Балкана, на бѣлото отгаты Тетевен, не е удобно да отиватъ въ Ябланица; това е много право. Но това е една незначителна частъ отъ населението, което живее въ тази околия. Не е безразлично да се обърне внимание отъ народното представителство и на обстоятелството, какво е разстоянието между Тетевен и селата и между Ябланица и селата. Ние въ случая не можемъ да игнорираме географическия център, защото отъ полза за населението е, ако вие можете да му икономисате 260 км. път въ хубаво и въ най-лошо време, което разстояние е въ по-малко между селата и Ябланица, а въ повече между селата и Тетевен. Ако вие можете да икономисате заедно съ това и маса разности на това население, защото, вмѣсто да го карате да пътува 260—300 км., ще скъсите разстоянието, ще намалите денгубата и времето за пътуване — това ще бъде отъ грамадна полза за населението тамъ. Азъ не мисля, че Народното събрание ще извърши единъ актъ на справедливостъ, ако каже: „Не, понеже Тетевен има своята история, понеже въ него има едно читалище, понеже изобщо е културен център, понеже тамъ сж родени нѣкои видни личности въ миналото, той да бъде център на околията“. И вие ще пренебрегнете интереситъ на населението, на масата, която носи юка на държавата, заради интереситъ на това малко градче отъ 3—4 хиляди човѣка! Мене ми се струва, че ако държавата иска да подпомогне на подобни градове да процъвятъ, трябва да потърси други средства, други начини, а не да общава грамадната маса население въ околията заради интереситъ на единъ малък градъ, какъвто е Тетевен, който и безъ да е околийски център нѣма да загине, толкова повече, както казвате вие, че щѣло да се прокара желѣзница до него и, дай Боже, това да стане часъ по-скоро. Нима околийскиятъ началникъ издържа Тетевен? Нима мировиятъ съдия съ неговия писаръ издържа Тетевен? Ако Тетевен го издържатъ тия учреждения, тогава той би загиналъ, тогава нѣма защо да се застъпваме за каузата му. Но азъ смѣтамъ, че и безъ тия учреждения Тетевен ще може да се развива и да живѣе съ своето богатство, ако намери друга поддрѣпа отъ страна на държавата, но не тая поддрѣпа, която ще донесатъ на Тетевен нѣколкото тамъ учреждения съ най-много 20—30 души персоналъ и 20—30 души стражари — стотина човѣка. Вмѣсто да пледирате тая кауза и да онеправдавате маса население въ цѣлата околия, искайте отъ държавата друга поддрѣпа: да

даде тя кредити, за да се създадатъ тамъ фабрики и други нѣща.

П. Стоянов (д. сг): Г-не! Не се касае за милостъ, а за държавенъ резонъ и смисълъ.

Г. Косовски (з): Държавенъ резонъ и смисълъ ще има винаги, когато правителството, когато държавата мисли за болшинството, за цѣлия народъ.

П. Стоянов (д. сг): Защо не направите предложение да се премѣсти околийскиятъ центъръ отъ Орѣхово въ с. Клежа, понеже с. Клежа е по-голѣмо отъ Орѣхово?

Г. Косовски (з): Вашето сравнение е съвършено неудачно: едно нѣщо е Орѣхово, друго нѣщо е Ломъ — тамъ имате една водна артерия, която ни свързва съ цѣла Европа; като отидете въ Тетевен, не можете да отидете на югъ, а трябва непременно да се върнете назадъ.

Х. Статевъ (н. л.): Сжщата аргументация защо не кажете и за Ябланица?

Г. Косовски (з): Така че държавнически резонъ ще има тогава, когато държавата мисли да задоволи интереситъ не на шепа хора, а на голѣмата маса.

Другъ единъ въпросъ. Той е, че не бихте могли да намѣрите, колкото и да се стараете, партизанска поддрѣпа тогава, когато се е решавалъ този въпросъ отъ земеделското правителство.

П. Стоянов (д. сг): Това е pro domo sua.

Г. Косовски (з): Азъ мога да ви кажа, че тъкмо днесъ, съ това предложение, се иска извършването на единъ партизански актъ. Вие казвате: още отъ време тамъ има борба между консерватори и либерали; консерваторитъ сж за Ябланица, либералитъ — за Тетевен. Днесъ, когато гледамъ кон хора сж подписали предложението, познавайки ги всички, мога да кажа, че това е работа на демократитъ, които сж силни въ Тетевен, това е работа на радикалитъ, които иматъ една здрава организация въ Тетевен.

Х. Статевъ (н. л.): Комунититъ сж още по-силни.

Г. Косовски (з): Ще извините — тѣ сж силни въ Гложене. Тѣй че когато въ земеделско време е разрешаванъ този въпросъ, взето е предъ видъ, доколкото е било възможно, желанието на населението, нуждитъ на което сж били прочуени. И азъ смѣтамъ, че би следвало да се отхвърли това предложение и околийскиятъ центъръ да остане тамъ, където е установенъ. Обаче, ако у Народното събрание, у народното представителство би могло да има съмнение, че ще се направи пакъ една грѣшка, азъ питамъ тогава всички ония, които излизатъ да говорятъ отъ името на народа, защо искатъ да избегнатъ единъ референдумъ, едно допитване? Въ всички случаи, когато би следвало да се решава нѣщо за народа, тъкмо тогава донитването е средство, за да може да дадете на народа възможностъ — свободно, разбира се — той да каже какъ иска да се разреши единъ въпросъ. Та какво по-хубаво, какво по-възвишено отъ това? Та нима ние по-добре ще разрешимъ този въпросъ, отколкото ако народътъ самъ би го разрешилъ, но, повтарямъ, при едно условие: стражарскиятъ камшикъ да не бѣе, да не бичува, да стои въ казармата, като се даде пълна свобода на населението да каже своята дума.

Д. Мангървъ (д. сг): Тѣй ли го правихте вие?

Г. Косовски (з): Слушайте, г. Мангървъ, не ме закачайте.

Д. Мангървъ (д. сг): Когато правихте референдума, съ стражари ли гонихте. Когато ще правимъ референдумъ, знаемъ какъ ще го правимъ. Не щемъ съвети отъ Васъ.

Г. Косовски (з): Тогава, когато е имало бичъ отъ наша страна, вие нмахте пуснати триста хиляди бюлетини, а на 18 ноемврий не позволихте да завѣримъ наши листи въ 37 околии.

Д. Мангървъ (д. сг): Трѣбва да се срамувате когато говорите това, защото ние знаемъ какъ изнесохме вашия референдумъ.

Г. Косовски (з): Вие устроихте хиляди събрания.

П. Петков (з): А можем ли ние сега да правим събрания?

Д. Мангъргов (д. сг): Въ всеки случай нѣмаме нужда да ни казват по какъвъ начинъ да правим референдумъ, защото ние нѣма да го правимъ по вашъ образецъ.

Г. Косовски (з): Вашитѣ политически водачи нарушиха спокойствието си и отидоха по агитация. Кажете едно събрание, устроено отъ насъ, отъ 9 юний до днесъ. Недейте говори за насилие въ наше време, защото неподобни сѫ насилията, които теглимъ днесъ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Говорете по въпроса.

Г. Косовски (з): Не ми е желателно да ме прекъсватъ.

А. Сталийски (д. сг): Защо тогава задавашъ въпроси?

Г. Косовски (з): Г. г. народни представители! Азъ свършвамъ речта си. За да излѣзе Събранието съ чиста съвестъ по единъ въпросъ, по който може да бѣде укорявано отъ една или отъ друга страна въ пристрастие, азъ ви моля да възприемете предложението, направено отъ г. Братановъ — за допитване до населението въ този край, като му дадете свобода, която да не е като тая на 18 ноември. (Ръкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ)

Д. Тодоровъ (д. сг): Не говорете за свобода. Всичко загубихте, поне и последната кашка срамъ не загубвайте, г-не.

Г. Косовски (з): Не вие трѣбва да искате отъ насъ да се засраимъ, а ние трѣбва да искаме отъ васъ вие да се засраите. Картечницитѣ още бумтятъ!

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представител г. Никола Пждаревъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Не съмъ ходилъ въ Тетевенъ, не съмъ ходилъ и въ Ябланица; не познавамъ мѣстнитѣ условия и не се явявамъ на тази трибуна да говоря по законопроекта като заинтересованъ отъ онова, което става въ Ябланица и въ Тетевенъ. Азъ подписахъ предложението, което днесъ се разглежда, само отъ чисто общонародни съображения. Трѣбва да се признае, че въ разпределението на нашата страна на окрѣзи и на околии има много несправилности, които, вѣрвамъ, въ близко време ще бѣдатъ изправени съ наше съдействие отъ правителството. Декларацията, която направи г. министърътъ на вътрешнитѣ работи въ това отношение, ще трѣбва за сега да ни задоволи.

Но когато се разглежда този частиченъ въпросъ отъ насъ, азъ смѣтамъ, че ние ще трѣбва да се отстранимъ, да се абстрахираме отъ всички тѣзи дребни, мѣстни интереси, които каратъ наши колеги, наши другари тукъ, да се държатъ помежду си толкова невъздържано.

Г. г. народни представители! Има въпросъ, който много засѣгатъ интереситѣ на мѣстното население, но които не могатъ да се решатъ отъ самото мѣстно население, затова защото не само тѣхнитѣ интереси сѫ засѣгнати, но се засѣгатъ и общонародни, общодържавни интереси. Когато е въпросъ за центъра на една административна околия, за административния центъръ, ние не можемъ да оставимъ само на мѣстното население да реши то къде би предпочело да бѣде центърътъ на околията, въ Ябланица или въ Тетевенъ. Защото освенъ материалнитѣ интереси, които могатъ да бѣдатъ ръководители при гласуването при единъ референдумъ, има други общи, високи културни интереси, които може би населението нѣма да схваща, или които ще пренебрегне, но които една държавна властъ чрезъ правителство и Народно събрание ще трѣбва да запази. И азъ смѣтамъ, че случаятъ тукъ е такъвъ: не можемъ ние да подчинимъ на материалнитѣ интереси на селянитѣ въ Тетевенска или Ябланска околия и голѣмитѣ културни интереси на българския народъ. И азъ не знамъ, г. г. народни представители, можемъ ли ние съ такава лекота да унищожаваме и малкитѣ ценности, които имаме като придобивка на нашия общественъ и политически животъ, можемъ ли току-така да кажемъ: гр. Тетевенъ ще го изхвърлимъ, ще го пренебрегнемъ, ще го унищожимъ, за да издигнемъ другъ центъръ — Ябланица. Та ние имаме вече нѣщо съз-

дадено съ дълги години, съ вѣкове може-би; това е културниятъ центъръ Тетевенъ. Следъ време ще се създаде въ тази околия може би другъ културенъ центъръ, но нека оставимъ времето и животътъ да го създадатъ, но не ние да посѣгнемъ да унищожимъ това, което е създадено, да го унищожимъ съ надежда, че ще създадемъ нѣщо ново.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че когато се разрешава въпросътъ дали центърътъ на околията да бѣде въ Тетевенъ или въ Ябланица, най-напредъ ще трѣбва държавната властъ, правителството да каже къде нему е по-удобно да се постави, за да урежда тази околия и това население. Нѣма защо ние да се поставяме всѣкога на страната на интереса на населението, но ще трѣбва да се поставяме на страната на интереса на правителството, на управлението, на държавната властъ въ тая страна — къде смѣта тя, че е по-удобно за нея да прокарва своето управление, да прокарва приложението на оръжни наредби, които е поставена да прилага. И азъ смѣтамъ, че отъ тази гледна точка, никогда държавната властъ нѣма да предпочете едно село предъ единъ градъ, единъ създаденъ вече културенъ центъръ. Ами нали ще трѣбва този центъръ да прояви своето влияние въ околията? Нали ще трѣбва всичко онова, което е придобито като култура, да влияе на жителитѣ отъ тази околия по единъ или другъ начинъ? Ние ще искаме да прекъснемъ, да преустановимъ всѣкакво съприкосновение на града Тетевенъ съ селата отъ неговата околия, защото това, че градътъ Тетевенъ ще бѣде центъръ на околията, нѣма да застава жителитѣ на околията да вървятъ ежедневно, ежеседмично или ежемесечно въ града Тетевенъ. Какво значи околийски центъръ? Да поставимъ тамъ нѣколко учреждения: околийско управление, финансово управление, и друго какво? Ако има лесничейство — и нѣкой агрономъ. Тѣ сѫ държавни учреждения. Мировитѣ сѣдии, които събиратъ по-често населението въ сѣдалището си, сега не могатъ да влияятъ за опредѣлянето ни, къде има интересъ населението да отива по-често и къде има интересъ по-леко да отива, защото сега мировитѣ сѣдии се движатъ и отиватъ при самото население, то не ходи при тѣхъ. Значи оставатъ околийското и финансовото управления. Колко пъти ще се случи на единъ селянинъ да отиде въ околийското управление или въ финансовото управление? Вие сами знаете, че това сѫ рѣдни случаи. И ако най-сетне, г. г. народни представители, се поставимъ на положението, че населението има често пъти да отива въ околийския центъръ по своя работа, трѣбва да предпочетемъ да не създаваме голѣми тревоги и мъки на онѣзи, които нѣматъ възможностъ да стрѣлватъ и да отиватъ надалечъ — на беднитѣ, на слабитѣ икономически — и да оставимъ малко по-голѣма тежестъ на онѣзи, които сѫ възможни и въ състояние повече време да заплушатъ своята работа и повече средства да издвигатъ, когато я напуснатъ. Недейте говори, че ние не сме санитари, за да подкрѣпиме икономически слабитѣ при разрешението на този въпросъ.

Г. Нешковъ (д. сг): Това е роля на държавата.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! И това трѣбва да имаме въ съображение: държавната властъ всѣкога ще трѣбва да дава средства на икономически слабитѣ, за да могатъ тѣ да издържатъ житейската борба, която често е борба съ икономически силнитѣ.

Г. Нешковъ (д. сг): Но не и на отдѣлната личностъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Не можемъ, г. г. народни представители, при разрешението на този въпросъ да се ръководимъ само отъ икономическитѣ, стопанскитѣ нужди на населението въ тази околия. Икономическитѣ нужди, стопанскитѣ нужди ще ги каратъ да отиватъ въ Ябланица и ще отиватъ, ако тамъ е единъ центъръ на обмѣна, ако тамъ е мѣстото, където ще трѣбва да се размѣнятъ продуктитѣ отъ едно село съ продуктитѣ отъ друго село, или пъкъ продуктитѣ отъ Ябланска околия или отъ Тетевенска околия съ продуктитѣ отъ друга околия. Ние не можемъ да измѣнимъ икономическия законъ съ нашъ законъ; той върши своето и ще събира въ Ябланица всички онѣзи, които иматъ нужда да обмѣняватъ стокитѣ си; ние не можемъ да направимъ изкуствено икономически центъръ. И ако Тетевенъ по произвождъ въ тая околия не е въ състояние да привлече жителитѣ отъ околийтѣ села, за да служи като икономически центъръ за обмѣна на ценности, ние съ нашия законъ не можемъ да го обвърнемъ на такъвъ — Ябланица ще си бѣде икономическия центъръ.

Но, г. г. народни представители, ние свързваме въпроса за икономически център със въпроса за административен център. Това са два различни въпроса. Защото, ако тръгнем по този път — право беше съждението на единия от нашите другари — утре ще кажем да преместим центъра на Българоградчишката околина в с. Ружинци, защото там е стопански икономически център, място на обмяната; Българоградчик може да бъде само производителен център и, само като производителен център, ще бъде център, в който ще дохождат неговите жители и нѣкои от околните села, но не и селяните от околната, за да размениват своите продукти. Ако тръгнем по този път, ние ще трябва още сега с една черта да унищожим много наши градове. А, г. г. народни представители, нашите градове са придобивка на дълги и дълги борби на нашия народен ум, за да създаде нещо по-ценно в нашия културен живот. И не можем по такъв начин да кажем: градът ще го изоставим затуй, защото икономическият център е на друго място. Градът ще го задържим като град, г. г. народни представители, съвместително му културни придобивки. И понеже трябва да приемем — смѣтамъ, че поне тази Камара няма да отрече тази мисъл — че културните центрове трябва да направляват нашето поселение, ще трябва да приемем, че културният център Тетевен ще трябва да бъде и местото, където представителът на културата в нашата страна, ръководителът на тая култура, на културния прогрес — държавната власт — ще постави свое седалище.

По тия съображения азъ подписахъ това законодателно предложение и затуй го и поддържамъ. Не, г. г. народни представители, защото тамъ имало радикали, или защото тамъ имало демократи е внесено туй предложение. Било е време, когато по такъв начин се законодателствуваше тукъ, когато се броеше числото на поддръжателите на правителството, за да се знае дали да се приеме или не единъ законопроектъ или едно законодателно предложение. Но азъ смѣтамъ, че ние скъсахме съ туй време, и безвъзвратно ще трябва да скъсаме съ него.

И нека отъ тази трибуна престанатъ да ни говорятъ за камшика на стражарите тия, които си правѣха удоволствия и считаха, че е достойно за тяхъ да бъдатъ ръководители на полицейската власт тогава, когато отъ тази трибуна се възпѣваше целеничарството в нашата страна. Тѣ най-малко иматъ право да говорятъ за камшик и стражарски насилия, защото тяхното управление само съ едно може да се характеризира: управление на насилие, на тапчене свободите в всички направления. (Ръкоплѣскания отъ нѣкои сговористи)

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представител г. Александъръ Милковски.

А. Милковски (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! И азъ съмъ единъ отъ тѣзи, които подписаха това предложение за премѣстване околийския център отъ Ябланица в Тетевен, и искамъ сега да изкажа предъ васъ моите съображения въ полза на това законодателно предложение. Поради една случайностъ следъ събиранята на 9 юний, следъ туй, което се случи между Ябланица и Тетевен, азъ придружихъ тогавашния окръженъ управител на Плевенския окръгъ и отидохъ за омъротворение отношенията между Ябланица и Тетевен и изучаване въпроса отъ респективния представител на централната власт — плевенския окръженъ управител. Конфликтътъ ви е известенъ. Тетевенчани, които се смѣтаха много унижени и смѣтаха похитени тѣхните права съ онзи законъ, гласуванъ въ една вечеръ, по силата на който се премѣсти административниятъ център отъ Тетевен в Ябланица, намѣриха моментъ тогава и, благодарение че имаше едно подопишерско дружество организирано, едно гражданство съзнателно, взематъ пушки, взематъ съ себе си всичко необходимо, за да премѣстятъ мировото сдилище. Това създаде конфликтъ, на първо време, между самите власти и единъ антагонизъмъ между населението. По този поводъ азъ отидохъ тамъ и това, което изживяхъ тогава подъ впечатление отъ тамъ, искамъ сега на васъ да го изложа.

Антагонизмътъ, г. г. народни представители, беше твърде голѣмъ, толкова голѣмъ, че ако централната власт не беше се намѣсила и ако не беше вземала мѣрки, на първо време да раздѣли властите, т. е. въ онзи моментъ да остави околийския център в Ябланица, а мировото сдилище да остави в Тетевен и по този начинъ да балансира нагърбенихъ интереси на двѣтѣ страни, днесъ ние

щѣхме да имаме едни по-печални резултати, отколкото тѣзи, които виждаме — само единъ антагонизъмъ и една кавга между тѣзи два центъра. Въ всеки случай, благодарение тогава надделя и съображенията на централната власт бѣха много ценни, въдвори се порядѣкъ и оттогава досега се крѣпи туй положение.

Моето впечатление, и общото впечатление, нека го кажа още отсега, е, че разрешението на този въпросъ ще се добие най-целесъобразно като се раздѣлятъ най-практично учрежденията, да пребиваватъ тукъ или тамъ, споредъ туй, което налагатъ мѣстните интереси...

Г. Нешковъ (д. сг): Вѣрно е туй, имате право, но се прибърза; туй щѣше да стане.

А. Милковски (д. сг): ... и по този начинъ да се избегнатъ немислените по-нататъшни крамоли. Но въ всеки случай споредъ мене, центърътъ на околната трябва да остане въ гр. Тетевенъ.

Г. г. народни представители! На първо място се бие на това, че икономически и географически центъръ е била Ябланица, а гр. Тетевенъ е едно ексцентрично място. Погледнато чисто географически на този въпросъ, това е вѣрно, обаче, въ вреда на това съображение има много да се каже. Преди всичко ябланичани въ онзи моментъ, за да могатъ да докажатъ, че Ябланица е географически центъръ, прибѣгнаха даже, ако щега — ще ме извинятъ, добри приятели имамъ въ Ябланица — до известни невѣрности, като известни посета бѣха заличени отъ картата, която ни представиха въ онзи моментъ, за да ни убедятъ, че действително Тетевенъ е една ексцентрична точка. Това е посето, което съединява с. Турски изворъ съ Тетевенъ, ...

Г. Нешковъ (д. сг): Няма такава шосе.

А. Милковски (д. сг): ... или посето което съединява Ловечъ съ Ябланица.

Г. Нешковъ (д. сг): Има шосе, което съединява с. Видраре съ гр. Тетевенъ.

А. Милковски (д. сг): Азъ лично отидохъ въ окръжното инженерство и провѣрихъ. Ако вие, г-да, чувствувахте, че имате нѣкакво право въ това отношение, поне тия невѣрности не трѣбваше да представлявате.

П. Стояновъ (д. сг): Фалшификация.

Г. Нешковъ (д. сг): Няма такава карта, представена предъ учрежденията. Недейте говори невѣрности.

А. Милковски (д. сг): Г. Нешковъ! Тази карта и сега се намира въ преписките въ Министерството на вътрешните работи. Моля да се провѣри.

Г. Нешковъ (д. сг): Г. Милковски! Публично казвамъ, че съществува отъ 20 години проектъ за шосе между Тетевенъ и Леси-дрѣвъ.

А. Милковски (д. сг): Между Ябланица и Луковитъ, г-да, има едно грамадно пространство отъ 20 км. близо, въ което има единъ грамаденъ баиръ, нареченъ „Портина“. Ябланица се намира въ неговото подножие. За да отидете въ Тетевенъ, трябва да минете още единъ твърдъ голѣмъ баиръ отъ 10—12 км. Между тия два баира се намира Ябланица. Отъ р. Витъ с. Ябланица отстои на 12 км. А знаете, г-да, че линията, която се проектира и която ще създаде бъдещия икономически центъръ, ще мине по дѣния брѣгъ на р. Витъ, следователно, 12 км. отъ Ябланица. За да се избегнатъ тия висоти, които пречатъ на съобщенията между Тетевенъ—Ябланица и Луковитъ—Тетевенъ или обратно, въ бъдеще посето ще се прокара паралелно на желѣзнопътната линия. По този начинъ Ябланица ще бъде пакъ изключена отъ желѣзнопътната линия и шосето, което въ бъдеще, въ едно време ще бъде прокарано, по течението на р. Витъ и долината на р. Панега. Нека се има предъ видъ, че съобщенията презъ тия грамадни баири, особено зимно време, са невъзможни и вънъ отъ това се хабятъ голѣми сили на животни или друга енергия. По този начинъ икономическото и стопанско значение на с. Ябланица ще се намали или изгуби даже окончателно.

Г. г. народни представители! Когато ще разрешаваме такъвъ единъ въпросъ, къде да бъде единъ околийски центъръ, ние не трѣбва да изпускаме изъ предъ видъ и

това, което ще стане въ бъдеще. Гр. Тетевенъ отъ осво-божденното досега е околийски центъръ. Само този фактъ е достатъченъ да покаже, че въ него има вече създадени всички условия на единъ градецъ, на единъ центъръ. Това е фактъ. Който отиде тамъ, ще види, че това е градъ, който има театъръ, читалище, училища, итн. еднѣ малкъ музей, който прави честъ на града, единъ градъ, който съ своята уредба може да служи за подражание, единъ цен-търъ съ голѣма култура. Не познавахъ този градъ дото-гава, но като го посетихъ, азъ видѣхъ въ него работи, които ме удивиха. А когато отидете въ Ябланица, ще видите едно обикновено българско село между два баира, въ единъ долъ, съ една единствена уличка, и съ едно единствено голѣмо здание на Яблански и съ една чепма, построена отъ баща му — това е всичкото. Нѣма, г-да, по силни до-казателства отъ тия фотографии, които сж представени тукъ. (Показва снимките отъ едно изложение по въпроса)

Г. Нешковъ (д. сг): Недейте оскърбява цѣло едно село, недейте говори невѣрности.

А. Милковски (д. сг): Азъ говоря за околийския центъръ, не оскърбявамъ жителитѣ.

Г. Нешковъ (д. сг): Вие говорите невѣрности. Друго е на-лице.

А. Милковски (д. сг): Азъ съмъ готовъ туй, което говоря, да бѣде анкетирано. Но обърнете внимание, г-да, на тия снимки. Околийското управление се помѣщава — азъ съмъ го посещавалъ — въ едно здание, подъ което има два дю-кяна, здание построено за бакалница. За да отидешъ въ управлението, качвашъ се по една стълбичка, която едва издържа двама човѣка. Вижте лесничейството къде се по-мѣщава, вижте инженерството — чисто селски хижини. Има две нови хубави здания — това е новостроящата се прогимназия или гимназия и акцизното управление, едно малко здание. Всички други здания сж селски къщи, при-способени за случая. Но азъ бихъ казалъ и нѣщо друго: не само че тамъ нѣма здания за учрежденията, но нѣма даже къщи, където да живеятъ държавнитѣ чиновници. Азъ лично констатирахъ, че нѣкои отъ държавнитѣ чи-новници живеятъ въ едно малко хотелче. Чиновницитѣ нѣма къде да настанатъ своитѣ семейства. Селцето е твърде малко, поставено въ една тѣснина, съ една уличка, отъ дветѣ страни на която има нѣколко къщи и дворове. Това е, споредъ мене, единъ беденъ центъръ, а не, както го рисуватъ нѣкои, богатъ икономически центъръ, нѣщо, което съвършено се опровергава отъ това, което констати-рахъ тамъ лично.

Г. г. народни представители! Съображението, че съоб-щителнитѣ средства на Ябланица били по-добри отъ тѣзи на Тетевенъ, не се потвърждава отъ туй, което е въ дей-ствителностъ. Вѣрно е, че Ябланица е географически цен-търъ, но всички условия, които могатъ да улеснятъ насе-лението, когато центърътъ е въ Тетевенъ, сж налице. Сле-дователно, нѣмаме причини да премахнемъ това, което е съществувало и благоприятствувало населението. Само населението около Ябланица иска да стане това премѣст-ване. Всички други по-голѣми села, които не търсятъ само държавнитѣ учреждения, но които иматъ материални връзки, искатъ да отиватъ въ Тетевенъ, дето по тради-ция сж свикнали да ходятъ. Съображението, че мировото сѣдилище въ Тетевенъ е далечъ, пада, защото днесъ ми-ровитѣ сѣдии не чакатъ да ходятъ при тѣхъ, за да раз-даватъ правосѣдие, а тѣ отиватъ въ отдалеченитѣ пунк-тове и раздаватъ правосѣдие. Така щото съображението, че беднитѣ български граждани ще отиватъ чакъ въ Те-тевенъ за правосѣдие, пада, тъй като сѣдния ходи при тѣхъ. А ние знаемъ, че българскиятъ селянинъ, освенъ за престѣпление или за други нѣкакви неправди съвър-шено малко има връзка съ околийския центъръ, съ по-лицейската властъ.

Ето защо, г-да азъ смѣтамъ, че всичкитѣ тия съобра-жения, които изказаха г. г. Стояновъ и Пждаревъ и тѣзи, които казахъ азъ, сж достатъчни да ни убедятъ да приемемъ предложението.

Що се касае до въпроса, да се допита народътъ, азъ съмъ на противното мнение. Допитване до народа, г-да, по такъвъ въпросъ не трѣбва да става, съвършено излишно е. Изтъкна се добре, че това е единъ държавенъ въпросъ, за управление на държавата. Па и никакъвъ законъ не пред-вижда допитване до народа. Азъ се очудвамъ на смѣ-лостта на г. Косовски, да идва тукъ да препоръчва допит-ване до народа.

П. Стояновъ (д. сг): Защо не го допусна въ 1921 г.?

А. Милковски (д. сг): Г. Косовски! Ако бѣше въпросъ за допитване, много право забелѣва г. Стояновъ, то трѣб-ваше да се направи тогава, когато мина законътъ, а той мина контрабанда. Като имамъ предъ видъ групата, която представляватъ Вие, да излизате да говорите тукъ за до-питване до народа, и това демократично средство да искате да го прилагате къмъ такива въпроси, е съвършено нецелесъобразно, защото вие, земледѣлцитѣ, които потѣп-каете правата на туй население, когато гласувахте закона, по никой начинъ не можете да искате това средство да се приложи.

Г. Косовски (з): (Възражава нѣщо)

А. Милковски (д. сг): Г-да! Тукъ не се върши парти-занство. Възможно е въ оня край да има радикали, бивши и настоящи, възможно е да има и демократи, . . .

П. Стояновъ (д. сг): Тамъ всички сж сговористи.

А. Милковски (д. сг): . . . но азъ не изхождамъ нито отъ едната, нито отъ другата група, азъ идвамъ тукъ да изложя въпроса както си е, който въпросъ е отъ жизненъ инте-ресъ за тамошното население. И азъ ви моля да приемете законодателното предложение тъй, както е, и вѣрвайте, че съ това ще се удовлетвори една нужда, която чувствава твърде много оня край.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата на-родниятъ представител г. Тодоръ Кожухаровъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Предъ насъ е сложенъ за разглеждане единъ старъ и много парливъ споръ между Тетевенъ и Ябланица, които отъ години наредъ спорятъ къде да бѣде околийскиятъ центъръ. Тогазъ, когато Тетевенъ зая-вява, че е културенъ и стопански центъръ на околията, и следователно, по една историческа традиция трѣбва да бѣде и околийски центъръ на сѣщата, Ябланица проти-вопоставя твърдението, че тя е географически центъръ на Тетевенската околия.

Нека да не бѣде чудно моето явяване да говоря по този въпросъ, защото азъ имамъ всички основания да направя това, тъй като азъ съмъ подписалъ предложе-нието, и още по чисто мои интимни съображения — за-щото съмъ, така да се каже, родомъ отъ Тетевенско. Сле-дователно, г-да, азъ имамъ претенцията да познавамъ до известна степенъ Тетевенската околия и, безъ да претен-дирамъ за голѣма компетентностъ по въпроса, имамъ ос-нование да си кажа мнението. Но не с това моята целъ, защото, ако дойде да се разсѣждава по същество на въ-проса, и ако на мене би била дадена възможностъ азъ да реша въпроса по мое разбиране и, ако щете, по мои лични симпатии, азъ бихъ го разрешилъ въ полза на Тетевенъ.

П. Петковъ (з): Защо да не питаме населението?

Т. Кожухаровъ (д. сг): Обаче, азъ мисля, че този въ-просъ не може да се разреши по такъвъ единъ начинъ, по какъвто иска уважаемиятъ нашъ другаръ и мой учи-тель г. Петко Стояновъ, съ когото не желая да се карамъ.

П. Стояновъ (д. сг): И азъ не желая.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Този въпросъ не може да се разреши безъ една анкета на самото мѣсто, защото, г. Пет-ковъ, отъ ваше време азъ съмъ въобще противникъ на плебисцита, наситилъ съмъ се на плебисцити.

И. Симеоновъ (д. сг): И на сѣдебни заседатели!

Т. Кожухаровъ (д. сг): Да. — Но не е тамъ голѣмиятъ въпросъ, г-да. Мене ме интересува какви мотиви отъ жиз-ненъ интересъ накараха председателството да постави на дневенъ редъ този въпросъ и какви сж съображенията на другаритѣ, които тъй настойчиво държаха да се раз-виятъ тѣзи дебати въ днешното заседание на Камарата? Днешното болшинство всѣкидневно е изложено на атаки за малката продуктивностъ на Камарата. Предъ насъ ле-жатъ за разглеждане маса въпроси отъ капиталенъ харак-теръ. Преди всичко, държавниятъ бюджетъ се влачи въ бюджетарната комсия съ една мудностъ, която отчайва просто; предстои за разглеждане въпроса за посмел-

ния данък; хиляди пенсионери сж обвърнали очи към Народното събрание и чакат по-скоро да мине законът за пенсията; предъ насъ е искането на хиляди лозари, които искат да се приеме и за тѣхъ поземелният данък; предъ насъ стои за разрешение голѣмиятъ въпросъ за трудовата поземелна собственостъ. Всички тия въпроси чакатъ разрешението си отъ насъ, а ние, разполагайки съ едно твърде оскъдно време до закриването на сесията, си губимъ времето сега да разсуждаваме къде да бъде околийскиятъ центъръ на Тетевенската околия. Желанието на депутатитѣ отъ опозицията да се сложи на разглеждане този въпросъ е твърде понятно: тѣ искатъ просто да направятъ единъ саботажъ на нашата дейностъ, . . .

П. Петковъ (з): Че и Вашиятъ подписъ фигурира въ предложението!

Т. Кожухаровъ (д. сг): . . . да отнематъ времето ни сега, като се занимаваме съ тази работа, та утре, като отидатъ по селата, да разправятъ какво е направила Камарата.

П. Стояновъ (д. сг): Вашиятъ упрѣкъ го отхвърлямъ, що се касае до мене, защото отъ 9 ч. съмъ въ бюджетарната комисиия, а господата (Сочи дѣсницата) не дохождатъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): За Васъ лично не говоря, азъ говоря за комисията. Вѣрно е, че Вие сте тамъ отъ 9 ч., това никой не може да отрече. — Азъ съмъ подписалъ предложението, обаче заявявамъ, че това предложение можеше да бъде внесено въ едно по-друго време, а не сега, когато разполагаме съ толкова малко време.

Д. Нейковъ (с. д): Бюрото е виновно.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Бюрото е виновно, че го е поставило на дневенъ редъ — азъ това го заявявамъ открито. Но въпрѣки това, вашето желание да го поставите на разглеждане днесъ е понятно, логично, вие сте логични на вашата политика. Но мене ми е чудно, че нѣкои другари отъ Демократическия сговоръ взеха та ви подкрѣпиха. Въ сѣдницата ние бѣхме болшинство, но г. Черневъ не прочете правилно гласовѣтъ. (Възражения отъ земеделцитѣ и комуниститѣ)

П. Миновъ (з): Бламирани сте.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Недейте прекъсва, г-да! Говорете, г. Кожухаровъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Не се чувствуваме бламирани, защото по такъвъ единъ въпросъ не може да става и дума за блямъ.

П. Миновъ (з): Щомъ сте подписали предложението, защо искате по-късно да се внесе? Кои сж Ви съображенията?

Т. Кожухаровъ (д. сг): Защо ли? Ще Ви отговоря: затова, защото това е единъ въпросъ, господине еди-кой си — не зная какъ се казва — който не е свързанъ преди всичко съ жизненитѣ интереси на мѣстното население; защото азъ не мога да си представя какъ тази бедна Тетевенска околия и нейнитѣ общини ще се ошастливятъ така изъ единъ път, като ѝ туримъ единъ каймакаминъ. Ако ние бихме могли да ошастливимъ населението съ назначаването на околийски началници въ една епоха като днешната — епоха на сѣжпотия, на жилищна криза, на остръ конфликтъ икономически и стопански, когато всѣко едно правителство е поставено въ затруднение какъ да разреши тѣзи голѣми въпроси, поставени предъ него за решаване — азъ бихъ препоръчалъ на г. Цанковъ и на г. министра на вътрешнитѣ работи: Г-да! За да ошастливите България, туряйте налѣво и надѣсно околийски началници и каймаками и ще бъдете най-ошастливото правителство въ България. Тетевенската околия се интересува отъ този въпросъ до известна степенъ, но този въпросъ не е най-жизненъ за тетевенци. Защото азъ съмъ убеденъ, че тетевенци сж добри и трезви българи, че тѣ много добре разбиратъ нуждитѣ на момента, и ако тѣ знаеха колко драгоценно време се губи въ днешната Камара за този законъ, когато други спешни и кардинални въпроси чакатъ разрешението си, тѣ сами биха поинакали да се отложи разглеждането на този законъ за по-ната-

тъкъ, а сега да се занимаемъ съ много по-важни и много по-голѣми работи. (Ржкоплѣскане отъ сговориститѣ)

Т. Страшимировъ (к): (Възражава нѣщо)

Т. Кожухаровъ (д. сг): Азъ не мога да разбера, г. Страшимировъ, защо пъкъ Вие толкова се интересувате за Тетевенската околия?

Т. Страшимировъ (к): Не е въпросътъ за интересуване, ами защо Вие се занимавате съ единъ предварителенъ въпросъ, който е миналъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Азъ не искамъ да говоря много, азъ не съмъ се качилъ на тази трибуна, за да се упражняватъ въ красноречие, г. Страшимировъ; азъ дойдохъ тукъ, за да изкажа своето възмущение, че ние тукъ, както опозицията, така и правителството, се поддадохме на една вѣдница да се занимаваме съ единъ въпросъ, който не е важенъ, когато има да се занимаваме съ други много по-важни въпроси.

Т. Страшимировъ (к): Вие ни накарахте да се занимаваме.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля, недейте прекъсва!

Т. Кожухаровъ (д. сг): Преди да свърша, искамъ да направя едно предложение. Моето мнение, г-да, е, че ние ще направимъ най-голѣма грѣшка, ако разрешимъ този въпросъ съ едно вдигане на рѣка. Този въпросъ може да се разреши само отъ една парламентарна анкета на самото мѣсто. Затова азъ предлагамъ да се избере една парламентарна анкетна комисия отъ трима души, която, следъ като проучи на самото мѣсто въпроса, да направи единъ докладъ и чакъ следъ това да продължимъ дебатитѣ и да гласуваме законопроекта на първо четене. (Ржкоплѣскане отъ сговориститѣ)

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представител г. Александъръ Пиронковъ. — Отсъствува.

Има думата народниятъ представител г. Теодоръ Теодоровъ — Отсъствува.

Понеже други не искатъ думата, тогава ще гласуваме.

Н. Мушановъ (д. сг): Г. Председателю! Азъ искамъ думата. Г-дѣрно не сте ме записали?

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Искате ли я?

Н. Мушановъ (д. сг): Да, още преди два часа. Навѣрно не сте ме забелѣзали.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Извинете, не съмъ Ви забелѣзвалъ. Има думата народниятъ представител г. Никола Мушановъ.

Н. Мушановъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Има едно предложение отъ уважаемия г. Кожухаровъ да се отложи този въпросъ. Ако действително той се отложи, нѣма защо да ви занимавамъ съ него.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Не може такава едно предложение да се вземе предъ видъ.

Н. Мушановъ (д. сг): Азъ сега ще кажа нѣколко думи само по този въпросъ. Борбата между Тетевенъ и Ябланица е исторически въпросъ. Право казаха нѣкои, че той е единъ въпросъ отъ борбитѣ между либералитѣ и консерваторитѣ въ България.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Датира отъ освобождението.

Н. Мушановъ (д. сг): Да, той е толкова старъ. Мене далечното минало не ме интересува. Ние сега има да разрешимъ въпроса: трѣбва ли като центъръ на административната околия да остане Тетевенъ или Ябланица? Искамъ да констатирамъ само два факта. Първиятъ фактъ е, че въ дружбашко време, безъ всѣко обсъждане — въпросътъ се дабатира много набързо една вечеръ — се гласува Ябланица да стане околийски центъръ. Начинътъ, по който стана гласуването, действително не е начинъ, който трѣбва да се препорѣчва на една демократическа Камара.

Така че, въпросът да се обсъди отново отъ гледището даже на демокрацията, смѣтамъ, че не е лошо. Не може, следователно, да ни предангажира насъ, които искаме сериозно да погледнемъ на въпроса, решението, взето отъ бавшата Камара по единъ такъвъ произволенъ начинъ. Вториятъ фактъ е, че 15 общини сж телеграфирали днесъ и съоблаватъ, че тѣхното желание е Тетевенъ да остане центъръ на околията. За мене тѣзи телеграми сж доказателство, защото тѣ изхождатъ отъ сегашнитѣ общински управления — макаръ да сж тричленни комисии — на 15 общини въ Тетевенската околия, която, ако се не лъжа, брои 25 общини, и помежду тѣхъ сж Видраре, Леси-дрѣвъ и Гложене, които сж най-големитѣ общини въ Тетевенската околия. Всѣки, който е ходилъ въ Тетевенско, знае, че с. Видраре е едно отъ най-големитѣ села, че е много близо до Ябланица и това село изказва желание да отиде въ Тетевенъ центърътъ на административната околия.

Г. Нешковъ (д. сг): Г. Мушановъ! С. Видраре се намира на 11 км. отъ Ябланица и на 36 км. отъ Тетевенъ. Възможно ли е такова неестествено искане? То се дължи на друго обстоятелство.

Н. Мушановъ (д. сг): Мене този въпросъ не ме интересува. Азъ не искамъ да се поставямъ тукъ въ положението на хора, които сж малко острастени. Азъ Ви слушахъ тукъ и искахъ да разбера Вашитѣ аргументи. Вие сте представителъ отъ тази околия и дали сте, навѣрно, обещание преди изборитѣ, че Ябланица трѣбва да бѣде центъръ.

Г. Нешковъ (д. сг): Не.

Н. Мушановъ (д. сг): И ако сте го направили, това Ви прави честъ, защото сте човѣкъ, народенъ представителъ, който трѣбва да има мнение по въпроситѣ. Азъ не искамъ да Ви обиждамъ, азъ искамъ да Ви кажа, че вие сте човѣкъ предангажиранъ въ спора.

Г. Нешковъ (д. сг): Не е вѣрно. Азъ Ви казахъ, че с. Видраре отстои на 11 км. отъ Ябланица и на 36 км. отъ Тетевенъ. Това е фактъ.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Нешковъ! Недейте прекъсва! Вие говорихте вече.

Н. Мушановъ (д. сг): За мене, г-да, въпросътъ е поставенъ съвършено друго-яче, а именно, че Тетевенъ е единъ административенъ центъръ на околия въ продължение на 40 години, ако не и повече, и че той е билъ естественъ административенъ центъръ още въ турско време. Това не е било по произвола нито на народнитѣ представители отъ Тетевенъ, нито на нѣкои си либерали отъ миналото, но това е било единъ продуктъ, единъ резултатъ на много и много фактори, за които не е време сега да ги изброявамъ. И азъ се питамъ: следъ 45-годишно съществуване на Тетевенъ като центъръ на административна околия, какви сериозни мотиви диктуваха на законодателството този центъръ да го премѣсти въ Ябланица? За мене този е важниятъ въпросъ. Едни казватъ, че това е станало по съображения икономически, други казватъ — по географически; за мене тѣзи съображения, безспорно, иматъ значение, но главното съображение, което накарало законодателството въ дружбашко време да премѣсти околийския центъръ отъ Тетевенъ въ Ябланица, бѣше едно: то е, че трѣбваше да се докаже на градското население, че дружбашкото правителство може да постави центъра на околията и въ село. Това бѣше единственото съображение на дружбашкото управление. И азъ се питамъ днесъ: трѣбва ли да се солидаризирамъ съ туй съображение или не? Не мога да се солидаризирамъ. По моето разбиране единъ административенъ центъръ не се създава произволно, по капризъ — защото единъ човѣкъ иска да стане, та трѣбва да стане — а се създава отъ много други фактори, и наша длъжностъ, на законодателството, е собствено да го утвърдимъ, а не да го изберемъ. Азъ си представявамъ отсега административното дѣление въ бъдеще. Ние имаме населени мѣста, които се развиватъ: напр. Тръмбешъ, Павликени, Червонъ-брѣгъ и много други — да не ги изброявамъ — които, по силата на нѣщата, нѣма да се минатъ още нѣколко години, може би, сами ще превзематъ другитѣ центрове, които досега бѣха действително центрове. Но, казвамъ, ще направятъ това по силата на много условия, на много фактори, които ги създаватъ. Азъ питамъ: съ какво може днесъ Ябланица да

конкурира Тетевенъ като центъръ на околията? Преди всичко, Тетевенъ е едно културно гнѣздо отъ турско време. Той е единъ градъ, който е създаденъ по силата на обстоятелствата отъ всички села, които днесъ оспорватъ неговото надмощие. Защо тия села не създадоха въ разстояние 45—50 години градъ отъ с. Ябланица?

Нѣкой отъ сговориститѣ: Не можаха.

Н. Мушановъ (д. сг): Действително трѣбва да е имало условия Тетевенъ да стане градъ и всѣки единъ селянинъ, който се е огражданчилъ, да отива въ Тетевенъ, а не въ Ябланица. Да се създаде отъ едно село градъ, то не е една произволна работа. Сигурно е имало особени условия, които сж мотивирали непременно Тетевенъ да стане градъ и всички да отиватъ тамъ, а не въ Ябланица и да направятъ Ябланица градъ. Мене ми се чини, че това създаване на гр. Тетевенъ е станало нѣкакъ си естествено, безъ каприза на нѣкой сегашенъ представителъ отъ Тетевенъ или на който и да било отъ вчера. Азъ се питамъ: защо онова село Видраре, което е много близо до Ябланица — на 10 км., както ми направиха единъ народенъ представител — иска да отива въ Тетевенъ като административенъ центъръ, а не въ Ябланица? Защото, извънъ вашитѣ съображения, сигурно въ смѣтката на селянитѣ има нѣщо друго, което определя, че Тетевенъ трѣбва да бѣде центъръ. Ами, г-да, не знаете ли, че връзката между селото и града е силна? Какво ще накара тия селяни да отидатъ въ Ябланица? Да занесатъ да продадатъ яйца ли, дърва ли? По силата на едни различни интереси, на една различна стопанска култура, селото ще отиде въ града да направи една размѣна на продукти, които произвежда. Освенъ това, тамъ ще намѣри всички банки и всички търговци, съ които е имало връзка отъ 45 години насамъ. Ами че тази връзка не е произволна. И азъ разбирамъ защо Видраре иска Тетевенъ да бѣде центъръ. Защото тамъ има връзки отъ 40 години съ търговци, които ги пѣма въ с. Ябланица, което вие искате да създадете като центъръ въ единъ денъ. Тия въпроси изискватъ, може би, много по-дълго разискване. Въ две думи, азъ искамъ да кажа следното. Създаването на административенъ центъръ не е една произволна работа, която трѣбва да се реши само защото Народното събрание желае тъй да стане. Моето разбиране е, че животътъ си има по-сигурна логика, отколкото сж нашитѣ мѣждувания. И когато единъ градъ 45 години е могълъ да удовлетвори, като административенъ центъръ, желанията на селата, вие не можете сега да създадете единъ новъ центъръ по географически съображения. Само географскитѣ съображения не могатъ да надделѣятъ надъ всички онѣзи фактори, които сж създали едно градче като административенъ центъръ. Азъ бихъ разбралъ друго положение: ако имате да унищожавате една околия, ще кажете: унищожаваме Ябланската и ще дигнемъ новъ центъръ, както се правѣше въ 1902 г. при закриването на нѣкои окрѣжии и окрѣжии. Спомнямъ си отъ него време, какъ отъ една околия казваха: „Ами какъ ще ни закриете околията, когато ще отъ тукъ правимъ износъ на яйца?“ А покойниятъ Каравеловъ бѣше казалъ: „Нима вашиятъ околийски началникъ носи и мѣти вашитѣ яйца, че ако го махна, износътъ на яйцата ще престане?“ Имаше такива спорове, каквито могатъ да станатъ и въ бъдеще.

Министъръ И. Русевъ: Въ Нови-пазаръ бѣше.

Н. Мушановъ (д. сг): Искамъ да кажа, когато дойде въпросъ да се определятъ новитѣ центрове, ще имаме предъ видъ създаденитѣ нови условия, за да опредѣлимъ къде да бѣдатъ тия центрове. Но да вземемъ сега да измѣстимъ по географически или други съображения центъра на Тетевенската околия, който е билъ 40 години въ Тетевенъ, то значи да измѣнимъ условията, които е наложилъ животътъ, който е създавалъ Тетевенъ като административенъ центъръ, въпросъ всичкиятъ мѣждувания наши и на всички, които сж мѣждували отъ 40 години насамъ. Тетевенъ, като центъръ на административна околия, сжже-ременно е и културенъ центъръ. Всѣки селянинъ, който отива тамъ, ще види най-напредъ единъ градъ, ще види и театръ, и кѣши, и училища, ...

Нѣкой отъ сговориститѣ: И фабрики.

Н. Мушановъ (д. сг): ... и фабрики, и магазини, и всичко, следователно, ще види единъ по-културенъ центъръ. Моето желание и на всѣкого е да накараме селянина да

отиде въ по-културен център, отколкото да отиде въ село. Мирсиятъ сядна ще отиде при него. За какво друго има да отива селянинът въ центъра на околията? Той ще отиде, когато икономическите интереси, които го свързват съ града, го заставят да отиде, и когато отиде тамъ, ще си свърши всички други работи. Защо искате, бе джанъмъ, да го накарате да отиде въ Ябланица, когато има работа съ държавата, и да отиде втори и трети път въ града, съ който неговите интереси сж свързани, бидейки селянинът? Азъ съмъ отъ малко градче и зная, че най-голямата връзка, която иматъ селяните съ туй градче, това сж тѣхните интереси, които иматъ, и когато идватъ, за да уредятъ своите интереси материални, лични и културни, да кажемъ, свършватъ и онези свои работи, които иматъ връзка съ държавата.

Ето защо, моето разбиране е следното: докогато не ни се представятъ сериозни нови съображения, които могат да ни убедятъ, че действително е вредно старото историческо градче Тетевенъ да бѣде центъръ на околията, дотогава не можемъ да направимъ Ябланица центъръ. Мене ми се чини, че историята и самиятъ животъ на тая околия досега е показвалъ, че най-добре е Тетевенъ да бѣде центъръ на околията.

За да се реши този въпросъ най-правилно и за да сме бѣдели въ съгласие съ волята на народа, иска се да се приложи едно много демократично средство — плебисцитътъ. Азъ, г-да, претендирамъ да съмъ демократъ, но да ви кажа, че ако има най-пакостно демократично средство за управлението на държавата, особено на България, то е плебисцитътъ. Не затуй, че по силата на плебисцитъ азъ съмъ осъденъ и може би на смъртъ щѣха да ме осъдятъ,...

П. Петковъ (з): То е друго, то е референдумъ.

Н. Мушановъ (д.сг): То е вѣрно; онуй е референдумъ, а това е плебисцитъ! Но сериозно нека си говоримъ. Азъ съмъ тамъ, че никой демократъ, който е действително демократъ, не може да поддържа, че плебисцитътъ, като начинъ на управление на народа чрезъ народа, е едно средство, годно за България. Да се приеме плебисцитътъ у насъ, то значи ние на унищожимъ въ страната и онуй много малко, което сме спечелили като демокрация. Референдумъ, плебисцитъ има въ една държава — Швейцария, и знаемъ, че го прилагатъ въ едни много малки кантони, които сж по-малки отъ нашите градове, и то по въпроси, но които действително народътъ може да се произнесе, и то въ една страна, където културата е толкова висока, че ние сме още много далечъ отъ нея.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Такавъ създаде закона за допитване по народа за сключване общински заеми.

Н. Мушановъ (д.сг): Референдумътъ, който създаде Такевъ, е референдумъ за личенъ интересъ, при който гражданинътъ ще каже дали е въ неговъ интересъ да сключи заемъ общината или да се продадатъ нѣкои общински мѣста. Това, както виждате, засѣга непосредствено личния интересъ на гражданина.

П. Петковъ (з): Тукъ е пѣкъ мѣстенъ интересъ.

Н. Мушановъ (д.сг): Моля, моля, тукъ е държавенъ въпросъ. Да се приложи референдумътъ като средство за управление на държавата, особено ние, г-да, по-идейните отъ Земледѣлския съюзъ, трѣбва да изоставите тѣзи севди, защото съ него народътъ, особено нашите земеделци, могатъ да стоварятъ на вашата глава по-големи беди, отколкото сж стоваряли на моята глава. Тия въпроси не сж да си играе човѣкъ съ тѣхъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Тукъ значи може да се каже: паренъ каша духа!

Н. Мушановъ (д.сг): За щастие, че има парени въ тая страна. Ако нѣма, не зная къде ще отидемъ.

Искате селата да решатъ чрезъ плебисцитъ! Ако е въпросъ за плебисцитъ въ една околия, защо да не е и за цѣла България? Можете ли чрезъ плебисцитъ въ цѣла България да приложите административното преустройство, което готви г. министърътъ на вътрешните работи? Че на какво ще заприличаваме тогава? Азъ ви увѣрявамъ, че ние не можемъ да имаме никога мнозинство въ една околия за едно село да бѣде центъръ. Вие ще имате такава разпокъсаностъ на гласоветъ, че действително ще се увѣрите, че така не може. Но най-подиръ не трѣбва да правимъ експерименти съ такива въпроси. Държавата

има свои съображения при административното дѣленне, и ти ще ги наложи, въпрѣки вика на когото и да било отъ; въ околията или въ общините. Азъ не зная дали ще има нужда днесъ да се намаляватъ околните. Напротивъ, мене ми се чини, че, при новосъздадените условия, ще стане прегрупиране и може да се създадатъ и нови околии. Но тѣхъ ще ги създаде държавата, правителството, съ огледъ на държавните интереси, които нѣма да бѣдатъ далечъ отъ народните. Азъ разбирамъ да се казва отъ комунистите: плебисцитъ да направимъ — това е тѣхна работа — но да сме ние на властъ, и азъ лично да направя плебисцитъ срещу комунистите, на третия день тѣ ще викнатъ: не щемъ плебисцитъ, не щемъ, аманъ отъ него!

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Ти си майсторъ като министъръ на вътрешните работи.

Н. Мушановъ (д.сг): Азъ не съмъ майсторъ, но ви казвамъ на такава вѣдница да не се ловимъ, защото това е едно средство, което има много опасни страни. Затуй азъ казвамъ сега на уважаемиятъ господа отъ крайната лѣвица, които мислятъ, че плебисцитътъ е най-демократичното средство, че то е едно отъ най-сигурните средства, което може да се употреби за най-антидемократични цели. И въ България колчемъ пакъ правителствата ще си служатъ съ плебисцитъ, да знаете, то ще бѣде, за да отхвърлятъ отговорността отъ себе си и да я стоварятъ на гърба на народа, на тоя простъ народъ, който ще има само да тегли.

Г-да! Като завършвамъ, ще кажа следното: никакви съображения азъ тукъ не чухъ, че Ябланица е действително — позволете ми тая дума — естественъ центъръ на Тетевенската околия. Нито географически, нито стопански, най-малко културно и прилича това. Животътъ си има своите закони, които ние тукъ всички не можемъ да изброимъ, нито да изнамѣримъ. Она народъ, който 40—50 години бѣше си избралъ Тетевенъ въ тоя кѣтъ на Балкана, ...

П. Стояновъ (д.сг): Остави поезията! (Веселостъ)

Н. Мушановъ (д.сг): Азъ не ща поезия. — ... азъ съмъ ходилъ единъжъ въ този градъ, единъ хубавъ градъ, на който не само природата, а може би и историческата роля, която е игралъ въ културния животъ на нашата страна, му дава право да можемъ да кажемъ ние нѣколко добри думи за него. Това е именно, което искамъ да кажа. И срещу Ябланица нѣмамъ абсолютно нищо противъ. И тамъ съмъ виждалъ хубави шосета, за които ни говори уважаемиятъ народенъ представителъ. То е хубаво село, хубаво мѣсто. Всичко туй си е хубаво, но то си е Ябланица. Нека пожелаемъ за въ бъдеще Ябланица да може да си извоюва положение като културенъ центъръ, като исторически центъръ, и тогава единъ день по-късния следъ насъ да дойдатъ и да кажатъ — когато пакъ дойде да се разрешава въпросътъ, отъ една страна за Тетевенъ, отъ друга страна за Ябланица — че не се е намѣрилъ нито единъ гласъ въ Народното събрание, който да каже, че Тетевенъ е въ състояние да конкурира на Ябланица. Сега сме въ свършено друго положение. И мене ми се струва, че миналото, историята на Тетевенска околия ще протестира противъ насъ, ако сега оставимъ Ябланица като центъръ на околия.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля, г-да, седнете на мѣстата си, защото ще гласуваме съ ставане на крака.

П. Стайновъ (д.сг): Гласувайте предложението на г. Братановъ за плебисцитъ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Не мога да поставя на гласуване такова предложение. Сега сме при първо четене и мога да поставя на гласуване само по начало законопроекта.

П. Стояновъ (д.сг): Разбира се.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: При второто четене може да се направи предложение.

Г. г. народни представители! Она отъ васъ, които приематъ на първо четене законопроекта за отмѣнение закона за премѣстване центъра на Тетевенска околия отъ Тетевенъ въ Ябланица и преименуването ѝ на Ябланска околия, моля, да станатъ прави.

П. Стояновъ (д. сг): Явно болшинство.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: (Следъ преброяване) 50 души. Събранието приема.

П. Стояновъ (д. сг): Г. Председателю! Правя предложение за спешност на туй предложение; сега да мине то и на второ четене. Моля да се гласува предложението ми.

Г. Нешковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ не мога да разбера, защо се прави това предложение. Нека предложителят да каже кои сж мотивитъ му, за да иска спешностъ.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Моля, г. Стояновъ, следъ като толкова страстно се дискутира по този въпросъ, не е умѣстно предложението Ви за спешностъ.

П. Стояновъ (д. сг): Азъ не го оттеглямъ; азъ настоявамъ на моето предложение.

П. Стайновъ (д. сг): Г. председателю! Предлагамъ съ този законъ да се възстановятъ и нѣкои други околии.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата г. министърътъ на вътрешнитъ работи и народното здраве.

Министъръ И. Русевъ: Г. г. народни представители! Вие забелязахте, че пренията бѣха придружени съ голѣма страсть . . .

П. Стояновъ (д. сг): А, не, бѣха спокойни.

Министъръ И. Русевъ: Моля. — . . . и че ораторитъ се стараеха да създадатъ настроение. И може-би повече се работѣше върху настроението, отколкото върху ума. Азъ ще ви помоля пакъ въ интереса на работата, безъ да се предрешава въпросътъ за Тетевентъ или Ябланица, да не се приема предложението за спешностъ, законопроектът да отиде въ комисията, за да получи едно по-основателно изучаване. Това, казвамъ, е въ интереса на работата. Моля да се съгласите, щото законопроектът да отиде въ комисията, за да се проучи тамъ по-основателно въпросътъ.

П. Стояновъ (д. сг): Г. председателю и г. министре! Моля ви се, недейте поставя така въпроса. Защо? За-това защото въпросътъ е съвършено ясенъ и най-важно

защото отиде ли въ комисията — заяви се вече отъ нѣкои господа — отъ тамъ нѣма защо и да излиза. Затуй азъ поддържамъ моето предложение. Моля ви се, недейте иска противното. Азъ нѣмамъ никакво намѣрение да праля каквато и да е опозиция и да действувамъ по на-стрение. Смѣтамъ, че съ такова едно решение ще се повдигне престижътъ на Народното събрание и изобщо на България, защото не трѣбва да се пренасятъ околийски центрове по искането на заинтересовани хора.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Г-да! Има пред-ложение отъ народния представителъ г. Петко Стояновъ, да се пристъпи къмъ второто четене на това законода-телно предложение, безъ да се изпраща въ комисията — съ което не е съгласенъ г. министърътъ на вътрешнитъ работи. Който приема това предложение, да се пристъпи веднага къмъ второто четене на законодателното пред-ложение, безъ да се изпраща въ комисията, моля, да вдигне рака. Меншество, Събранието не приема. Ще отиде въ комисията.

Понеже времето е напреднало, ще пристѣпимъ къмъ опредѣляне на дневния редъ за понеделникъ следъ обѣдъ. Моля да приемете следния дневенъ редъ:

1. Трето четене законопроекта за отмѣнение закона за стѣпчдаване здания за държавна, окръжна и общинска нужда.

2. Трето четене законопроекта за търговията съ външни платежни средства (банкноти и дивизи).

3. Първо четене законопроекта за направа икономи-чески къщи и насърчение жилищния строежъ.

4. Първо четене законопроекта за облекчение жилищ-ната нужда.

5. Второ четене законопроекта за допълнение на за-кона за гражданското сѣдопроизводство.

6. Първо четене законопроекта за измѣнение чл. 22 отъ закона за уреждане недвижимата собственостъ въ новитъ земи.

7. Първо четене законопроекта за измѣнение чл. 8 отъ закона за трудовата повинностъ.

8. Второ четене законопроекта за санитарно-ветеринар-ната служба.

9. Второ четене законопроекта за измѣнение и допъл-нение закона за амнистията отъ 10 януарий 1924 г.

10. Разискване по търновския и дрѣновския избори. Които приематъ тоя дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Затварямъ заседанието.

(Затворено на 19 ч. 15 м.).

Подпредседателъ: **Д-ръ Б. ВАЗОВЪ**

Секретаръ: **Г. ТЕРЗИЕВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. Антоновъ.**

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Отпуски , разрешени на народните представители: Христо Славковъ, Тодоръ Панайотовъ, Цочо Братановъ, д-ръ Кънчо Милановъ, Сава Йор- даровъ, Христо Славейковъ, Михо Марковъ, Георги Косовски и Парашкевъ Димитровъ . . .	1433	1. Търновската избирателна околия (Докладване съ предложение на комисията за касиране и отлагане разискванията по него) . . .	1437
Законопроекти:		2. Дръновската избирателна околия (Докладване и предложение на комисията за касиране из- бора въ Гостилевската секция и отлагане ра- зискванията по него) . . .	1438
1. За разрешаване на Дупнишката градска об- щина да сключи вътрешенъ облигационенъ заемъ въ размѣръ 3.000.000 л. (Съобщение) . . .	1433	3. Русенската градска избирателна околия (До- кладване и утвърждение) . . .	1439
2. За измѣнение на чл. 22 отъ закона за уреждане недвижимата собственостъ въ новитѣ земи (Съобщение) . . .	1433	4. Русенската селска избирателна околия (До- кладване и утвърждение) . . .	1439
3. За отмѣнение закона за отчуждаване здания за държавна, окръжна и общинска нужда (Второ четене) . . .	1433	Прошение отъ запасния подполковникъ Александъръ Константиновъ, отъ гр. София — поправка на решението, взето въ 46. заседание отъ 15 мартъ н. г. въ смисълъ: „Отпуска се на запасния под- полковникъ Александъръ Константиновъ, жи- вущъ въ гр. София, еднократна помощъ въ раз- мѣръ на седемдесетъ четири хиляди петстот- тинъ осемдесетъ три (74583) л. за обезщетение поради причиненитѣ му вреди и загуби отъ метежниците презъ 1918 г. въ гр. Радомиръ“ . . .	1439
4. За отмѣнение закона за премѣстване центъра на Тетевенска околия отъ Тетевенъ въ Ябла- ница и преименоването ѝ въ Ябланска околия (Първо четене) . . .	1439	Дневенъ редъ за следующето заседание . . .	1455
Избори — проверка. Проверка на изборитѣ, станали въ:			